

Συνέντευξη με τον κ. Αλεφαντινό Μιχαήλ (Α.Μ.)
Συμμετέχει ο κ. Καραβυράκης Νικόλαος (Κ.Ν.)
Κρήτη, Περβόλια Ν. Ρεδύμνης, Τ.Ε.Ι. Κρήτης (Παράρτημα Ρεδύμνου)
26 Απριλίου 2004

Ερευνητές συμμετέχοντες στη συνέντευξη:
Θεοδοσοπούλου Ειρήνη, Φραγκούλης Εμμανουήλ

Α΄ ΠΛΕΥΡΑ

Ερ. Κύριε Μιχαήλ από πού μάθατε εσείς να παίζετε λύρα;

Α.Μ. Βασικά είμαι αυτοδίδακτος αλλά εγώ μεγάλωσα σε μουσική οικογένεια. Ο πατέρας μου έπαιζε λύρα και από εκεί πήρα, ας πούμε, τα πρώτα ακούσματα, από 'κει ξεκίνησα να μαθαίνω.

Ερ. Ο πατέρας σας, το όνομα του;

Α.Μ. Μανώλης.

Ερ. Κατάγεστε από πού;

Α.Μ. Από τον Άγιο Μάμα Μυλοποτάμου Ρεδύμνης.

Ερ. Άλλος στην οικογένεια έπαιζε λύρα;

Α.Μ. Όχι, απ' ό,τι ξέρω όχι. Παλιά ήτανε κάτι συγγενείς του πατέρα μου, μπαρμπάδες μου που λεγότανε Πυρράκηδες, αλλά αυτοί έχουνε φύγει. Και παίζανε, έχω ακούσει που λένε δυο τουλάχιστον ήταν πολύ ξακουστοί λυράρηδες. Εγώ δεν τους έφτασα. Αλλά ούτε και ο πατέρας μου τους έφτασε.

Ερ. Αυτοί τι ήτανε; Θείοι σας ήτανε;

Α.Μ. Ναι. Πρέπει να 'τανε τώρα ο παππούς μ' αυτούς συγγενείς.

Ερ. Κατασκεύαζε και λύρες ο πατέρας σας;

Α.Μ. Ο πατέρας μου ναι.

Ερ. Και πώς γινότανε; Πήγαινε κάποιος που ήθελε λύρα και του 'λεγε «Μανώλη, φτιάξε μου μια λύρα»;

Α.Μ. Αυτός έφτιαχνε από μεράκι λύρες, δηλαδή του άρεσε κι έφτιαχνε κι εντάξει. Επειδή ήτανε καλές μετά, παίρνανε οι επαγγελματίες. Αλλά οι καλές λύρες τα χρόνια τότε ήταν... ο πατέρας μου κι ο Σταγάκης.

- Ερ. Κι ο Σταγάκης.
- Α.Μ. Οι πρώτοι δηλαδή που φτιάξανε έτσι καλές λύρες.
- Ερ. Είχε μαγαζί ο πατέρας σας;
- Α.Μ. Όχι, στο σπίτι έφτιαχνε.
- Ερ. Στο σπίτι.
- Α.Μ. Ναι. Εργαστήριο είχε στο σπίτι.
- Ερ. Κι εσείς τον βλέπατε μικρός που ήσασταν;
- Α.Μ. Ε, ναι, βέβαια. Εγώ και όταν έπαιζε στα γλέντια παλιά, ήμουνα δίπλα του όλη νύχτα.
- Ερ. Όταν κατασκεύαζε λύρες, τις δοκίμαζε ο ίδιος; Τις έδινε σε άλλους να τις δοκιμάσουν;
- Α.Μ. Όχι, τις δοκίμαζε ο ίδιος. Αυτός άμα δεν τ' άρεσε καμιά μπορούσε να την... όχι, ο ίδιος, ήξερε πολύ καλά.
- Ερ. Και τα ξύλα πού τα βρισκει;
- Α.Μ. Ξύλα υπήρχαν τότε πάρα πολλά κι ακόμα υπάρχουν βέβαια.
- Ερ. Τα αγόραζε θέλω να πω;
- Α.Μ. Ναι και τ' αγόραζε και του δίνανε κιόλας. Μουριές συνήθως, μουριά που χρησιμοποιούμε συνήθως στις λύρες, ξέρανε όλοι ότι φτιάχνει λύρες και του πηγαίνουν ξύλα.
- Ερ. Έβαζε γερακοκούδουνα;
- Α.Μ. Στα δοξάρια; Όχι, ο πατέρας μου, όχι. Δεν θυμάμαι, δεν θυμάμαι να 'χε...
- Ερ. Βιολόλυρες έφτιαχνε;
- Α.Μ. Ναι, ο πατέρας μου, και βιολόλυρες. Έχω 'γω είκοσι πέντε λύρες του πατέρα μου.
- Ερ. Πόσες;
- Α.Μ. Εικοσιπέντε. Και τώρα άμα βρω τις αγοράζω έτσι παλιές λύρες που έκαμενε.
- Ερ. Θυμάστε κάποιους ανθρώπους που είχαν αγοράσει απ' τον πατέρα σας λύρα;
- Α.Μ. Όλοι οι επαγγελματίες.
- Ερ. Θέλετε να πείτε κάποια ονόματα;

- A.M. Όλοι, ο Μουντάκης, ο Σκορδαλός, όλοι οι παλιοί. Όλοι. Και οι σημερινοί, δηλαδή, οι επαγγελματίες οι νέοι όλοι έχουν λύρες.
- Ερ. Λαούτα έχει κάνει;
- A.M. Όχι, λαούτα είχε φτιάξει ένα σκαλιστό. Λαούτο το 'χει ο αδερφός μου ο Νίκος και ήταν δηλαδή όπως περνούσε τη λύρα, το 'χε πελεκήσει. Αυτό μόνο, εγώ δεν το 'φτασα βέβαια, δεν το 'χε βάλει καπάκι. Ακόμα δεν ξέρω αν το 'χει φτιάξει το λαούτο.
- Ερ. Τις λύρες τις έσκαβε;
- A.M. Ναι, ναι, ναι.
- Ερ. Και τις χορδές; Τι χορδές έβαζε;
- A.M. Χορδές του εμπορίου.
- Ερ. Συρμάτινες.
- A.M. Ναι, αυτές που λένε... πώς τις λένε τώρα εδώ; Που βάζουνε στα βιολιά, τέτοιες. Ντοκάλ, πώς λέγονται;
- Ερ. Οι εντέρινες δεν υπήρχαν εκείνη την εποχή του πατέρα σας; Είχαν καταργηθεί;
- A.M. Ναι, εγώ δεν τις έφτασα αυτές καθόλου. Ο πατέρας μου στα πρώτα, παλιά χρόνια, λέει, τις έφτασε. Εγώ δεν τις θυμάμαι καθόλου. Δεν έχω παίξει δηλαδή ποτέ με έντερα χορδές.
- Ερ. Και πώς γινόταν η πληρωμή; Ζητούσε κάποια τιμή γι' αυτή τη λύρα που έφτιαχνε ή του παράγγελνε κανείς; Πώς γινόταν δηλαδή;
- A.M. Εξαρτάται. Άμα είχε φτιάξει πολλές, έφτιαχνε πολλές κι είχε, ας πούμε, λύρες. Άμα πήγαινε κανείς και του άρρεσε μία, «πόσο κάνει»; «Τόσο». «εντάξει, φτιάξ' την».
- Ερ. Δεν του 'λεγε κανείς «θέλω να μου φτιάξεις μια λύρα»;
- A.M. Όχι, του 'λεγε κανείς καμιά φορά ότι «ξέρεις κάτι; Εγώ θέλω να μου φτιάξεις μια λύρα έτσι». Υπήρχαν και υπάρχουν και συνάδελφοι και έχουνε κάποιες ιδιοτροπίες. Τις φτιάχνει.
- Ερ. Οπότε εσείς αρχίσατε κι ακούγατε. Ήσασταν σε ένα περιβάλλον μουσικό ας πούμε. Κανένας παππούς σας έπαιζε μήπως, προπάππους, παππούς κάποιο όργανο;

- A.M. Λένε τώρα και ότι κάτι θείοι μου ψιλοπαίζανε και ο παππούς μου δεν ξέρω αν ασχολιότανε λίγο, αλλά δεν έχω ακούσει έτσι τίποτα σπουδαία.
- Ερ. Ή λαούτο; Ή μαντολίνο;
- A.M. Όχι, όχι, όχι.
- Ερ. Θιαμπόλι; Ασκομαντούρα;
- A.M. Μόνο λύρα, μόνο λύρα.
- Ερ. Μόνο λύρα. Εκεί στο Μυλοπόταμο ποια ονόματα υπήρχανε όταν εσείς ήσασταν μικρός; Δηλαδή ποια ακούσματα είχατε στα αυτιά σας όταν ήσασταν μικρός;
- A.M. Εγώ, να σου πω, ο πατέρας μου ήτανε φίλος με τους παλιούς, με τον... Μπιλή, Καλαϊτζάκης Βασιλίας νομίζω; Το Μπίλιος ήταν...
- Ερ. Παρανόμι.
- A.M. Παρανόμι. Ο Κατσαμάς, ο γέρο - Κατσαμάς. Αυτούς θυμάμαι καλά εγώ... με τον Μπίλιο να σου πω και μια ιστορία που θυμούμαι. Ήμουνε εγώ πιτσιρίκος, πιτσιρίκος πέντε χρονών κι είχε μια μαύρη λύρα, κατάμαυρη. Και μου 'κανε εντύπωση τώρα και πάω και του λέω «θείε, γιατί είναι αυτή η λύρα μαύρη»; «Γιατί παιδί μου είναι και η καρδιά μου μαύρη».
- (Γελάει)
- Ερ. Την είχε βάψει τη λύρα;
- A.M. Όχι, ήταν έτσι το ξύλο τέτοιο ή μπορεί να την είχε βάψει, δεν ξέρω. Αυτούς τους δυο θυμάμαι. Εντάξει, τον Μουντάκη, τον Σκορδαλό, έκανα παρέα ας πούμε τα πρώτα χρόνια που ξεκινούσα. Τέλος πάντων, όλους αυτούς τους παλιούς δηλαδή. Τον Σηφογιώργη, αυτούς τους παλιούς δηλαδή.
- Ερ. Τον Σηφογιωργάκη;
- A.M. Ναι, τον Σηφογιωργάκη, τον Κλάδο. Αυτούς.
- Ερ. Σε ποια ηλικία αρχίζετε να πιάνετε λύρα στα χέρια σας και να τη δοκιμάζετε; Πότε θυμάστε τον εαυτό σας;
- A.M. Όταν τελείωσα το Δημοτικό, αλλά συνήθως καμιά φορά ακούγεται και λένε κάποιοι ότι «ξέρεις κάτι; Εγώ, λέει, έπαιζα λύρα, ας πούμε, από τότε που 'μουνα δώδεκα χρονών». Εγώ το θεωρώ ότι είναι αστείο. Εγώ έπαιζα λύρα τότε. Μάθαινα λύρα και τώρα μαθαίνω. Εντάξει, επαγγελματικά

ασχολήθηκα εγώ μετά που απολύθηκα από φαντάρος. Μετά απ' το '78 - '79. Πιο μπροστά έπαιζα ερασιτεχνικά, δηλαδή μάθαινα, έτσι.

Ερ. Έτσι πρώτο γλέντι πού βγάλατε;

Α.Μ. Δίπλα στο χωριό μου, στ' Αβδελλά.

Ερ. Στα;

Α.Μ. Στ' Αβδελλά, ένα χωριό εδώ κοντά. Εκεί θυμάμαι κι έπαιξα όταν ήμουν φαντάρος. Τώρα προτού απολυθώ, δεν θυμάμαι ακριβώς.

Ερ. Τι γλέντι ήταν αυτό; Γάμος, πανηγύρι;

Α.Μ. Γάμος ήτανε, ναι.

Ερ. Γάμος. Και πώς έγινε; Ήρθαν, σας βρήκανε και σας είπανε; Το πρώτο γλέντι σας;

Α.Μ. Ε, ναι γνωριζόμαστε τώρα εκεί. Εντάξει. Με τον αδερφό μου τον Νίκο πολύ πιο μικρός παίζαμε εκεί εντάξει...

Ερ. Σας βρήκανε δηλαδή και σας είπανε «Μιχάλη, σε θέλω εσένα»;

Α.Μ. Ναι, έτυχε εκεί πέρα με τα παιδιά και γνωριζόμαστε, με ξέρανε, ας πούμε ότι παίζω και με καλέσανε και μένα.

Ερ. Εσείς πώς ήσασταν τότε; Νευρικός, αγχωμένος για το πώς θα πάει η βραδιά;

Α.Μ. Ε, βέβαια.

Ερ. Κατ' αρχήν πόσο διήρκησε το γλέντι;

Α.Μ. Μέχρι το πρωί.

Ερ. Μέχρι το πρωί. Μια βραδιά;

Α.Μ. Ναι, ένα βράδυ μέχρι το πρωί. Και ξέρεις τα πρώτα χρόνια, συνήθως δεν είναι ο καλλιτέχνης πιστεύω δεν είσαι πολύ νευρικός, γιατί ίσως δεν έχεις συναίσθηση και του τι κάνεις. Νευρικότητα αποκτάς όταν μαθαίνεις κι όσο μαθαίνεις πιο πολλά, τότε καταλαβαίνεις πως δεν ξέρεις. Και τότε έρχεται το άγχος και το πρόβλημα. Τα πρώτα χρόνια, εντάξει, ήταν κι η παρέα, ξέρεις, εντάξει. Καλά ήταν, τι να μην πάει καλά;

Ερ. Μαντολίνα έφτιαχνε ο πατέρας σας;

Α.Μ. Απ' ό,τι θυμάμαι όχι.

Ερ. Στην περιοχή εκείνα τα χρόνια τι παίζανε; Στον Άγιο Μάμα;

Α.Μ. Ο πατέρας μου έπαιζε λύρα, λύρες θυμάμαι εγώ.

- Ερ. Λύρες.
- Α.Μ. Στα χωριά μας εμάς στο Μυλοπόταμο δεν θυμούμαι να παίζαν ας πούμε έτσι.
- Ερ. Μαντολίνο σκέτο;
- Α.Μ. Τουλάχιστον στο χωριό μου δεν παίζανε αλλά απ' ό,τι θυμάμαι γενικά το μαντολίνο δεν παιζότανε καθόλου εκεί. Το μαντολίνο είναι νεοεισερχόμενο μπορώ να σου πω. Μπορεί να υπήρχε πολλά χρόνια, αλλά τελευταία τώρα με τις κοντυλιές παίζουν με το μαντολίνο τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, ξέρω 'γω; Αλλά τα χρόνια εκείνα δεν...
- Ερ. Μαντολίνο – λύρα είχατε συναντήσει ποτέ, για συνοδεία μιλάω τώρα;
- Α.Μ. Όχι.
- Ερ. Με λαούτο συνοδεύανε;
- Α.Μ. Ναι, ναι, με λαούτο.
- Ερ. Εσείς πήγατε στρατό στη Θήβα, στην Κομοτηνή, στη Βέροια;
- Α.Μ. Ναι, ναι.
- Ερ. Εκεί γνωρίσατε μουσικούς;
- Α.Μ. Όχι.
- Ερ. Παίζατε λύρα;
- Α.Μ. Μα εγώ είχα τη λύρα μαζί, έπαιζα ναι, παρέες κάναμε.
- Ερ. Αυτό σας βοήθησε καθόλου να βγάλετε έτσι το πυροβολικό πιο εύκολα; Το ότι ήσασταν μουσικός και ξέρατε και παίζατε;
- Α.Μ. Ε, ναι, εντάξει. Και στη Θήβα που ήμουν, είχαμε και κάποιες αβάντες τώρα. Ήμαστε σε εκδηλώσεις που γινότανε... Εντάξει, αλλά πιο πολύ παρέα και πιο πολύ ήτανε για μελέτη. Ο στρατός σε βοηθάει στο να μελετήσεις αν έχεις όρεξη.
- Ερ. Με τι παίζατε εκεί; Με κιθάρα; Με λαούτο;
- Α.Μ. Εκεί υπάρχουνε πολλά όργανα γιατί είναι πολλοί που... έχουν απ' όλα τα όργανα στο στρατό.
- Ερ. Και μετά πηγαίνετε... ποια χρονιά φεύγετε για την Αθήνα;
- Α.Μ. Εγώ στην Αθήνα ήμουν.
- Ερ. Το 1970 πηγαίνετε Θεσσαλονίκη;

- A.M. Ναι, και πηγαίνω Βέροια και μετά γύρισα. Τα πιο πολλά χρόνια εγώ μεγάλωσα στην Αθήνα. Δευτέρα Λυκείου μπήκα. Ήμουνα στην Αθήνα και μετά πήγα φαντάρος, ξαναγύρισα πάλι στην Αθήνα. Ερχόμουνα εδώ, ψιλοδούλευα, ξαναπήγαίνα στην Αθήνα.
- Ερ. Στην Αθήνα παίζατε σε κάποιο μαγαζί;
- A.M. Ναι. Έχω δουλέψει σε όλα τα μαγαζιά: στο «Κονάκι» πρωτοπήγα, μετά είχα πάει στο «Ζορμπά», μετά στο «Κρήτη», σ' ένα άλλο μαγαζί του Πειραιά, στα μαγαζιά τα κρητικά. Στα πιο πολλά, στη «Μεγαλόνησο», σ' όλα τα μαγαζιά.
- Ερ. Με ποιους μουσικούς... παίζατε; Παίζατε με συγκεκριμένους λαουτιέρηδες;
- A.M. Εγώ είχα την τύχη να 'χω τον καλύτερο μουσικό, τον αδερφό μου.
- Ερ. Ονόματι; Νίκος;
- A.M. Νίκος. Αυτός είναι πάρα πολύ καλός, αλλά τώρα το '95 σταμάτησε αυτός να παίζει. Είναι στην Αθήνα αυτός. Και μετά ασχολήθηκα, πήρα κάποια άλλα παιδιά αλλά η δισκογραφία γενικά εκείνη τα πιο πολλά, οι τρεις - τέσσερις δίσκοι ήμουν με το Νίκο, τον αδερφό μου. Μέχρι και το '85 δηλαδή γράφαμε μαζί.
- Ερ. Ο αδερφός σας είναι μικρότερος, μεγαλύτερος;
- A.M. Είναι πιο μικρός από μένα τέσσερα χρόνια.
- Ερ. Εκείνος πώς και δεν έμαθε λύρα κι έμαθε λαούτο;
- A.M. Παίζει και λύρα καλή.
- Ερ. Παίζει και λύρα.
- A.M. Βέβαια.
- Ερ. Εσείς λαούτο;
- A.M. Εγώ...; Ίσα - ίσα που το γρατζούνιζα.
- Ερ. Δεν σας άρεσε σαν όργανο;
- A.M. Όχι μ' άρεσε, αλλά ήθελα να μάθω πιο καλά τη λύρα. Και θεωρούσα καλό να μην ασχολούμαι με πολλά έτσι...
- Ερ. Ναι. Όταν συνεργαστήκατε για δίσκους, πάλι μόνο με τον αδερφό σας δουλέψατε για να βγάλετε δίσκο;
- A.M. Με τον αδερφό μου το Νίκο... στους τέσσερις πρώτους δίσκους.
- Ερ. Κατ' αρχήν πόσους δίσκους έχετε κάνει μέχρι σήμερα;

- A.M. Νομίζω πρέπει να 'ναι δέκα.
- Ερ. Είναι και έντεχνα κομμάτια εκεί μέσα ή είναι μόνο παραδοσιακά;
- A.M. Είναι κι έντεχνα έτσι μέσα αυτά που λένε ταμπαχανιώτικα έτσι, τα... δηλαδή αμανέδες.
- Ερ. Έντεχνα, βέβαια έντεχνα σηκώνει πολύ κουβέντα τι σημαίνει έντεχνα. Ας το πω αλλιώς. Υπάρχουν και κομμάτια που είναι συνθέσεις άλλων όπως του Μαρκόπουλου ή του Ευλούρη;
- A.M. Έχω γράψει, ναι.
- Ερ. Και να σας είπαν «ξέρεις κάτι; Παιξε μου λύρα και τραγούδησε μου».
- A.M. Εγώ έχω κάνει συνεργασίες με τον Μαρκόπουλο. Έχω κάνει και συναυλίες.
- Ερ. Έχετε βγάλει δίσκο;
- A.M. Όχι δίσκο. Μια συναυλία παίξαμε μαζί και του 'χα ζητήσει να γράψω τρία κομμάτια δικά του και μου λέει «γράψε τα».
- Ερ. Στο δίσκο σας.
- A.M. Ναι, στο δίσκο μου τα 'χω γράψει.
- Ερ. Οπότε πόσους δίσκους έχουμε συνολικά, δέκα δίσκους;
- A.M. Τα τελευταία είναι cd.
- Ερ. Γενικά, πόσες δισκογραφικές δουλειές ας πούμε έχουμε;
- A.M. Γύρω στις δέκα νομίζω είναι.
- Ερ. Δέκα.
- A.M. Αλλά οι πρώτες τώρα ήτανε σε δίσκους μικρούς. Όχι μικρούς, αυτούς τους...
- Ερ. Σαράντα πέντε στροφών; Τα μικρά δισκάκια;
- A.M. Όχι τα μικρά, τα μεγάλα.
- Ερ. Οι τριάντα τριών στροφών.
- A.M. Τριάντα τριών, ναι. Ο πρώτος, ο δεύτερος... Τέσσερις. Οι τέσσερις πρώτοι ήτανε έτσι σε δίσκους τριάντα τριών στροφών. Μετά cd.
- Ερ. Πότε αρχίσατε εσείς να βγάζετε δικά σας κομμάτια; Δικά σας συρτά;
- A.M. Απ' την αρχή.
- Ερ. Δηλαδή αρχίζετε να παίζετε γύρω στα είκοσι σε γλέντια και τα λοιπά και τότε σας έρχονται και οι ανησυχίες και λέτε «θέλω να βγάλω και δικούς μου σκοπούς»;

A.M. Το πρώτο που έγραφα μαζί με το Νίκο δηλαδή το έγραφα. Το γράφαμε μαζί.

Ερ. Στα είκοσι;

A.M. Ναι, ναι, πιο δύσκολα στη δουλειά.

Ερ. Στα γλέντια παίζατε συρτά παλιά, που τα είχατε ακούσει;

A.M. Ναι, βέβαια. Εγώ είχα κρατήσει όλους τους παλιούς. Εγώ έχω γράψει, πέρα από ένα ζωντανό που έχω γράψει, που παίζω έτσι δικά μου και παλιά έτσι σαν ποτ-πουρί, έχω γράψει και μουσικές σ' άλλο ένα παίζω διάφορα έτσι παλιά άλλα. Τα άλλα είναι έτσι δικές μου συνθέσεις. Δηλαδή οι τρεις πρώτοι δίσκοι ήτανε μαζί με το Νίκο. Από 'κει και μετά έχω γράψει μόνος μου.

Ερ. Αυτό μου κάνει εντύπωση, δηλαδή τι: 'Ότι στην Ανατολική Κρήτη λένε κοντυλιές του πρωϊνού, κοντυλιές της νύχτας, κοντυλιές χαμεζανές,, κοντυλιές του Χαντρά, κοντυλιές Καβουσανές, κοντυλιές Στειακές. Έχουν σκοπούς ας πούμε που είναι γενικοί και έτσι τ' ακούς από διάφορους. Εδώ αυτό που μου κάνει εντύπωση στο Ρέθυμνο υπάρχουν επώνυμοι σκοποί, επώνυμες δημιουργίες. Λένε «αυτό είναι το Λίμνες τα μάτια σου του Μιχάλη Αλεφαντινού, αυτό είναι ο Άνεμος του Σκορδαλού, αυτό είναι το Ξεροστερνιανό νερό, το άλλο είναι η σειρά του τάδε». Είναι επώνυμες δημιουργίες. Κατά τη γνώμη σας πού οφείλεται αυτή η διαφοροποίηση;

A.M. Θα σου πω τώρα. Παλιά μέχρι και το Σκορδαλό, το Μουντάκη, πιστεύω εκεί, υπήρχε μια θολούρα, μια... πώς να στο πω τώρα; Δηλαδή υπήρχαν κάποια κομμάτια που υπήρχαν σ' όλη την Κρήτη. Δηλαδή βλέπω κομμάτια που τα παίζαν, ας πούμε, στα Χανιά στη Κίσσαμο και τα 'χει παίζει ο Δερμιτζογιάννης, τα 'χει παίζει ο Καλογερίδης. Αυτό σημαίνει ότι εκείνη την εποχή υπήρχανε. Δεν ξέρομε ποιοι είναι, ας πούμε, οι πραγματικοί δημιουργοί, αλλά υπήρχανε. Μετά που γράψαν ας πούμε ο Σκορδαλός και ο Μουντάκης, πιστεύω ότι αυτοί βοηθήσανε πολύ στο να κρατηθούν αυτά τα παλιά. Και τα εκτέλεσαν και καλά. Δεν είναι όλα δικά τους. Και ένα κακό που έχει γίνει τότε, ένα λάθος που κάνανε και αυτοί, δεν ξέρω τους λόγους, είναι που πολλά κομμάτια, ας πούμε, φαίνονται ότι είναι δικά τους αλλά δεν είναι. Είναι παλιά. Είναι επανεκτελεσμένα καλά

βέβαια, όμορφα, ωραία, αλλά δεν είναι δικά τους και τώρα υπάρχει... θεωρώ ότι είναι το μεγαλύτερο κακό που μπορεί να συμβεί στην μουσική τη δική μας. Δεν ξέρω αλλά εγώ... Έπρεπε να παίζω, ας πούμε, τριάντα χρόνια για να μάθω, ας πούμε, ότι ο τάδε σκοπός δεν είναι, ας πούμε, του Σκορδαλού, ούτε του Μουντάκη, είναι του Μαύρου ας πούμε ή του Μαργιάνου.

Ερ. Υπάρχει έτσι ένα θολό τοπίο όσον αφορά την πατρότητα των σκοπών;

Α.Μ. Ναι. Πάρα πολύ και χαίρομαι τώρα που γίνεται αυτή η... και μακάρι να ασχοληθεί το Πανεπιστήμιο πολύ για να μπει μια τάξη. Γιατί άμα είναι έτσι κι εγώ μπορώ να γράψω τα παλιά ας πούμε κομμάτια και να πω ότι είναι δικά μου. Εγώ δεν έχω γράψει κανένα να πω ότι είναι δικό μου.

Ερ. Οι Λίμνες;

Α.Μ. Είναι δικό μου.

Ερ. Εσείς γιατί νιώσατε την ανάγκη; Δηλαδή πρέπει εδώ ο καλλιτέχνης να δείξει τον εαυτό του βγάζοντας επώνυμες δημιουργίες δικές του;

Α.Μ. Όχι, θεωρώ ότι η παράδοση, γιατί η παράδοση είναι μια κουβέντα δηλαδή... την έχουμε πολυκουβεντιάσει, αλλά για μένα ο σωστός ορισμός της παράδοσης, αποφεύγω τώρα την ερώτηση που μου 'κανες αλλά για να ξαναπάω πάλι εκεί, είναι το μουσικό κτήμα ενός λαού με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όπως είναι το δικό μας. Αυτό αλλάζει, δεν είναι το ίδιο και θεωρούσα ότι για να βοηθήσεις έτσι και να διατηρηθεί, πρέπει να γράψουμε και κάτι άλλο, όχι μόνο αυτό. Γιατί αν κρατήσουμε μόνο το παλιό μετά είναι σαν μουσειακό είδος δηλαδή θα λένε κάποια στιγμή «έτσι παίζανε στην Κρήτη». Πρέπει να συνεχίσει αυτό με το ύφος όλο, με τη σοβαρότητα, με την ομορφιά αυτή που έχει το παλιό. Όχι το σκυλάδικο έτσι όπως το 'χουν κάνει σήμερα.

Ερ. Μάλιστα. Διδάσκετε στο Μουσικό Γυμνάσιο στο Ρέθυμνο.

Α.Μ. Φέτος πήγα εκεί.

Ερ. Εκεί τι διδάσκετε; Κατ' αρχήν ποιες ηλικίες διδάσκετε; Οι μαθητές σας είναι...;

Α.Μ. Εγώ έχω, μου 'χουν αναθέσει τα μουσικά σύνολα, τα μεγάλα παιδιά κι έχουμε κάνει έτσι ένα συγκρότημα και παίζουμε κομμάτια έτσι για... οργανωτικά δηλαδή, δεν κάθομαι να μαθαίνω σε ένα - ένα παιδί εγώ λύρα.

Υπάρχουν παιδιά που ξέρουν κι υπάρχουν κάποια άτομα και τα φτιάχνουμε για να παίξουν όλα μαζί ας πούμε. Είκοσι άτομα μαζί.

Ερ. Λύρα;

Α.Μ. Λύρες, λαούτα, μαντολίνο.

Ερ. Δηλαδή ένα σχήμα, ας πούμε, θα έχει δεκαπέντε λαούτα, τέσσερις – πέντε λύρες;

Α.Μ. Ναι, ναι, ναι. Βέβαια.

Ερ. Έμαθα ότι έχετε πάρει βραβείο;

Α.Μ. Ναι...

Ερ. ...Σε διαγωνισμό μαθητικό;

Α.Μ. Ναι, φέτος πήραμε το πρώτο έτσι... στο Μουσικό.

Ερ. Συγχαρητήρια.

Α.Μ. Ευχαριστώ.

Ερ. Ποιες είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζετε διδάσκοντας τα παιδιά λύρα; Που θα θέλατε, δηλαδή, να ξεπεράσετε, να μην τις είχατε για να κάνετε πιο;

Α.Μ. Να έχουνε μάθει τα παιδιά όλα σωστά. Αυτή είναι μεγάλη κουβέντα, νομίζω ότι κάναμε μια κουβέντα προηγουμένως έτσι. Ίσως πρέπει όλοι όσοι ασχολούνται με τη διδασκαλία να δούμε επιτέλους τι θέλουμε και πώς πρέπει να διδάχτουν τα παιδιά. Και ποιες είναι οι βάσεις, πώς είναι το κάθε κομμάτι. Γιατί εμείς πηγαίνουμε εκεί και διαμορφώνουμε χαρακτήρες, μουσικούς χαρακτήρες. Εγώ θεωρώ ότι είναι λάθος. Δηλαδή του παιδιού πρέπει να του μάθεις τη μελωδία, πώς είναι η βάση της μελωδίας κι από εκεί και πέρα, μετά αυτό ανάλογα το ψυχισμό του θα βάνει την αισθητική του, θα βάνει τη δεξιοτεχνία του.

Ερ. Τι εννοείτε «τη βάση της μελωδίας»; Να μην του μάθετε μια παραλλαγή που την κάνουνε εσείς ενδεχομένως; Να του μάθετε τον σκελετό, τον πυρήνα της μελωδίας;

Α.Μ. Μα βέβαια, τον πυρήνα της μελωδίας.

Ερ. Αυτό είναι σημαντικό;

Α.Μ. Ναι. Ναι.

Ερ. Κι από εκεί και πέρα;

- A.M. Και τώρα μπορεί να δεις σε μαθητές μου καμιά φορά γιατί στη μουσική το σωστό με το λάθος είναι σχετικό. Καλό είναι κι έτσι, καλό είναι κι έτσι, καλό είναι κι έτσι να μπορεί να του δείξεις πόσων λογίων... κι από εκεί και πέρα, αυτό που τ' αρέσει, αυτό θα πάρει. Για να μπορεί να διαμορφώσει μετά τον δικό του χαρακτήρα.
- Ερ. Αυτό γίνεται σήμερα;
- A.M. Ε... Δεν νομίζω ότι γίνεται. Για να γίνει αυτό θα πρέπει αυτός που διδάσκει να ξέρει, να ξέρει δηλαδή ότι σ' αυτό γίνεται και αυτό και αυτό και αυτό, ότι υπάρχει η δυνατότητα να του κάνεις αυτό το γύρισμα. Άμα δεν το ξέρεις πώς θα το δείξεις;
- Ερ. Διδάσκουν κι άλλοι στο μουσικό Γυμνάσιο;
- A.M. Ναι, πολλοί.
- Ερ. Έχετε κάποιο σύστημα σημειογραφίας που τους δείχνετε; Ποιο σύστημα χρησιμοποιείτε;
- A.M. Ναι, εμείς γράφουμε όπως είχαν ο Σκορδαλός, ο Μουντάκης, έτσι λατινικά, καλά το λέω; Αλλά δεν είναι ακριβώς έτσι γιατί λατινικά το Λα, ας πούμε, εμάς είναι Α, έτσι;
- Ερ. Δείξτε μας, γράψτε μας ένα δείγμα.
- A.M. Ναι, εγώ θα σου πω τώρα...
- Ερ. Δεν χρειάζεται να βγαίνει απ' αυτά που θα μου γράψετε ένα συγκεκριμένο συρτό. Να δούμε περίπου.
- A.M. Όχι, όχι, εγώ θα σου γράψω ένα συρτό.
- Ερ. Να δούμε ας πούμε, περίπου.
- A.M. Ορίστε. Ποτέ μου να μην πιω κρασί.
- Ερ. Ναι.
- A.M. Ρε, Ντο, Σι, Λα, Σολ, Λα, Σι, Σολ, Λα, Φα Σολ, Σολ, Σολ.
- Ερ. Πες το πάλι σε παρακαλώ. Του Γιώργη τη μελωδία.
- A.M. Ρε... Ντο, Σι, Λα, Σολ, Λα, Σι, Σολ, Λα, Φα, Σολ, Σολ, Σολ.
- Ερ. Γράφεις μόνο το πρώτο γράμμα της νότας.
- A.M. Ναι, μόνο το πρώτο γράμμα. Άμα θέλεις πολλά, δεν... Άλλοι γράφουν πολλά, άλλοι γράφουν την αρχή της νότας.
- Ερ. Για ξαναπείτε το, αν θέλετε, άλλη μια φορά να το ακούσουμε.

- A.M. Αυτό εδώ εγώ το σημειώνω και με παύλα έτσι να ξέρεις.
(Τραγουδάει)
Ρε, Ντο, Σι, Λα, Σολ, Λα, Σι, Σολ, Λα, Φα Σολ, Σολ, Σολ.
Σ' ένα παιδί που μαθαίνει έτσι απ' την αρχή.
- Ερ. Αυτό; (Δείχνει σημάδι στο χαρτί της καταγραφής).
- A.M. Αυτό είναι... παρεστιγμένο αυτό, ας πούμε. Εντάξει.
- Ερ. Χρειάζεται τέτοιο;
- A.M. Ναι, αυτή τη θέλω, παίζεται μαζί, ναι. Χρειάζεται.
- Ερ. Δηλαδή βάζετε καμπύλες όπου υπάρχει κάποια μουσική φράση, δηλαδή κάποιες νότες ενωμένες, ομαδοποιημένες κι εδώ πέρα αφήνετε κάποια διαστήματα ανάμεσα σ' αυτά τα λατινικά γράμματα... Ανάλογα με τη παύση.
- Ερ. Ανάλογα με την αξία, ας πούμε;
- A.M. Να μην... Κι αυτό τώρα θέλει πολύ...
- Ερ. Με διέσεις τους μιλάς καθόλου στο συγκεκριμένο κομμάτι;
- A.M. Ρε, Ντο, Σι, Λα, Σολ... ή παίζουμε πόσα; Με τέσσερα τόξα; Με δυο τόξα;
- Ερ. Το γράφετε;
- Ερ. Σημειώνεις και τα τόξα;
- A.M. Μπορείς να το γράψεις. Αλλά...
- Ερ. Αυτό το κάνετε στους μαθητές σας;
- A.M. Δεν... δεν το κάνω. Δηλαδή το κάνω μόνο σε αυτούς που έχουν προχωρήσει.
Με ρωτούν ας πούμε εξειδικευμένα «αυτό πώς βγαίνει»; Και του λες. Αλλά εδώ, πάνω σ' αυτό θέλω να ασχοληθούμε. Να πούμε πώς θα γραφτεί αυτό; Δηλαδή οι αξίες πώς θα γράφονται; Οι τρίλιες πώς θα γράφονται; Το τρέμολο πώς θα γράφεται εδώ πέρα; Πώς θα γράφεται;
- Ερ. Αυτή την γραφή, δηλαδή, εσύ την εφαρμόζεις κι άλλος καθηγητής στο σχολείο εφαρμόζει άλλο πράγμα;
- A.M. Άλλοι γράφουν Σολ, ας πούμε, γράφουν Σολ. Ολόκληρο;
- Ερ. Στο πεντάγραμμο γράφει κανένας;
- A.M. Στο πεντάγραμμο δεν ξέρω αν είναι κάποιοι που έχουν τελειώσει και γράφουνε. Αυτό βέβαια γράφεται πανεύκολα. Ή πώς το λένε; Οι διέσεις και υφέσεις γράφονται κανονικά, ας πούμε, έτσι;

- Ερ. Άλλα σημάδια που χρησιμοποιείτε σε αυτό το σύστημα υπάρχουν;
- A.M. Αυτό το πρωτοξεκίνησε ο Κώστας ο Μουντάκης, έτσι, ουσιαστικά. Εγώ από εκεί το είδα, ας πούμε.
- Ερ. Αν θέλεις εσύ να βάλεις ένα στόλισμα, ένα τρέμολο...;
- A.M. Δεν ξέρω. Αυτό μ' έχει προβληματίσει πάρα πολύ και θέλω να δω, δηλαδή, αν μπορέσω να φτιάξω κάτι.
- Ερ. Τώρα πώς γίνεται; Αυτό πες μας.
- A.M. Τώρα έτσι, έτσι γράφεται. Απλώς άμα κάποιο παιδί δεν καταλαβαίνει, εγώ βάζω να τα διαβάζουν. Αυτά που έχω εδώ τα διαβάζουν πανεύκολα αυτά, αλλά μετά τους λες με λεπτομέρεια ας πούμε πώς είναι ακριβώς.
- Ερ. Τους τα γράφετε και στη κασέτα;
- A.M. Όχι, σε κασέτα όχι. Σ' άλλους, σε άλλα ωδεία γράφουνε και σε κασέτα.
- Ερ. Όταν λες ότι τους λες «τέσσερα τόξα» τι σημαίνει αυτό;
- A.M. Ρε, Ντο, Σι, Λα, Σολ.
- Ερ. Κάθε φορά δηλαδή πρέπει να αλλάζει;
- A.M. Ή ένα τόξο είναι δυο νότες; Τρεις νότες; Πού αλλάζει το τόξο; Κανονικά αυτά πρέπει να γράφονται.
- Ερ. Να πηγαίνει προς μια κατεύθυνση είναι ένα τόξο.
- A.M. Ε, ναι.
- Ερ. Όταν αλλάξεις κατεύθυνση είναι δεύτερο τόξο.
- A.M. Ε, βέβαια. Ναι.
- Ερ. Έχει σημασία το τόξο εάν θα το βγάλεις, ας πούμε, με δύο τόξα ή με τέσσερα;
- A.M. Ε πώς δεν έχει; Αλλάζει το ύφος. Το ηχόχρωμα, η μουσική.
- Ερ. Οπότε στην περίπτωση αυτή εσείς πώς το σημειώνετε; Το σημειώνετε ή απλά τους το λέτε ότι «όχι, δεν θα πάει με δύο, θα πάει με τέσσερα»;
- A.M. Εγώ τους το παίζω όπως είναι η βάση, τους το παίζω, αλλά τους λέω μετά ότι «ξέρεις κάτι; Αυτό είναι έτσι, αλλά μπορεί να παιχτεί κι έτσι, μπορεί να παιχτεί κι έτσι». Ο Σκορδαλός φερ' ειπείν το παίζει έτσι, ο Μουντάκης το παίζει έτσι, ο άλλος το παίζει έτσι. Άμα έχουμε προχωρήσει και ξέρουν.
- Ερ. Τις χορδές; Τους λέτε αυτή είναι η Λα χορδή;
- A.M. Ναι, βέβαια, τις νότες επάνω γραμμένες. Ναι.

- Ερ. Το πώς θα βάλουν το χέρι;
- Α.Μ. Κι αυτό το δείχνουμε. Στα μικρά τώρα, τα μεγάλα έχουν μάθει, ας πούμε.
- Ερ. Μετά από αυτό τι άλλο τους δίνετε; Τους δίνετε και τη δεύτερη φράση του συρτού γραμμμένη;
- Α.Μ. Ναι, τώρα αυτή την ίδια φράση μπορείς να τη γράψεις με μια παραλλαγή, ας πούμε, μια μικρή παραλλαγή, μια περαστική νότα ξέρω ‘γω έτσι και το δεύτερο μέρος. Εμάς τα συρτά έχουν ένα μέρος κι ένα δεύτερο μέρος.
- Ερ. Δύο.
- Α.Μ. Δύο μέρη. Βέβαια.
- Ερ. Μπορείς να μου γράψεις και το δεύτερο μέρος απ’ αυτό το συρτό; Για μένα το ρωτάω να δω πώς το δείχνεις εσύ πώς το παίζεις δηλαδή.
- Ερ. Οι τονισμοί που βάζετε πάνω τι είναι;
- Α.Μ. Εδώ είναι η θέση του οργάνου.
- Ερ. Η...;
- Α.Μ. Η θέση του οργάνου. Θέση – άρση.
- Ερ. Μάλιστα. Δηλαδή εδώ στο Σι...
- Α.Μ. Φα, Σολ, Λα, Σι, Σολ, Λα, Φα, Μι... Φα, Σολ, Λα, Φα, Μι...
Φα, Σολ, Λα, Σι, Σολ, Λα, Φα, Μι, Μι, Μι, Ρε, Φα, Σολ, Λα... Θα βάλουμε τώρα ένα Ρε, έτσι. Κάπως έτσι.
- Ερ. Για τραγουδέστε το αυτό, μπορείτε να μας το πείτε δηλαδή;
- Ερ. Πες μας τι έγραψες.
- Ερ. Την πρώτη φράση μας την είπατε, τη δεύτερη;
- Α.Μ. Εδώ αυτό λέει Ποτέ μου να μην πιω κρασί.
(Τραγουδάει)
Ρε, Ντο, Σι, Λα, Σολ, Λα, Σι, Σολ, Λα, Φα Σολ, Σολ, Σολ.
«Ποτέ μου να μην πιω... Ποτέ μου να μην...».
Γ’ άλλο είναι:
(Τραγουδάει)
Φα, Σολ, Λα, Σι, Σολ, Λα, Φα, Μι, Μι, Μι.
«Ποτέ μου να μην...»

- Ερ. Θα τραγουδάτε ένας – ένας όμως, γιατί αυτό γράφει. Μετά αυτό θα το καταγράψουμε. Θα τραγουδάει ο κύριος Μιχάλης και άμα θέλετε μετά να το τραγουδάτε και παρέα.
- A.M. Φα, Σολ, Λα, Σι, Σολ, Λα, Φα, Μι, Μι, Μι. Μι.
Ρε, Φα, Σολ, Λα, Σι, Σολ, Λα, Φα, Μι, Μι, Μι, Μι. Πιστεύω ότι είναι η βάση, έτσι;
- Ερ. (Τραγουδάει)
Φα, Σολ, Λα, Σι, Σολ, Λα, Φα, Μι, Μι.
- A.M. Μπορείς να το γράψεις έτσι, Παναγία μου, αλλά η βάση του είναι... μα εμείς το γράφουμε...
- Ερ. Σωστό. Τα μόρια πώς τα γράφεις; Γράφετε μόρια;
- K.N. Ε, εδώ είναι το πρόβλημα... Τα μόρια, τα μόρια εντάξει, πώς να τα γράφεις; Ίσως με τη βυζαντινή μουσική;
- A.M. Ναι, βέβαια. Εγώ πιστεύω η καλύτερη καταγραφή είναι η Βυζαντινή παρασημαντική.
- Ερ. Όταν λέτε αυτό το σύστημα το ‘χα δει απ’ τον Μουντάκη, είχατε βρεθεί ποτέ στη σχολή του να το δείτε στον πίνακα;
- A.M. Βέβαια. Αμέ.
- Ερ. Έτσι τα ‘γραφε;
- A.M. Ναι, ναι, έτσι.
- Ερ. Χώριζε δηλαδή με διαστήματα τις ομάδες των φθόγγων; Και έκανε και γραμμές από πάνω, θυμάστε; Θυμάστε έβαζε και τονισμούς ή όχι;
- A.M. Ναι.
- Ερ. Ή είναι δική σας εφεύρεση;
- A.M. Υπάρχει ένα βιβλίο, το ‘χει βγάλει ο Μάνος και φαίνεται όλη η γραφή έτσι.
- Ερ. Του Μουντάκη.
- A.M. Ναι.
- Ερ. Ο γιος του.
- A.M. Δεν θυμάμαι αν είναι ακριβώς τώρα έτσι. Εγώ πάντως απ’ ό,τι θυμάμαι τότε που το είδα, έτσι έγραφε.
- (Διακοπή)

- A.M. Πρώτη φορά που πήγα κι έγραψα αυτό ήτο μες στο Ηράκλειο. Πήγα στο ωδείο και μου λέει «έχεις ένα στυλό»; Εγώ δεν το 'χα ξαναδεί αυτό. Με ρώταγε «Γιατί;» Μου λέει «και λύρα έχεις;» Και το 'παιζε τώρα αυτός και μετά το 'γραφε.
- Ερ. Το θυμάσαι, ε;
- A.M. Συγκεκριμένα αυτό το κομμάτι.
- Ερ. Και σας το 'χε δείξει δηλαδή πώς το γράφει εκείνος;
- A.M. Το 'γραφε εκεί. Αυτός έπαιζε και το 'γραφε, το 'βλεπα εγώ.
- Ερ. Μιχάλη, τις νότες αυτές εσύ τις ήξερες ή τις έμαδες όταν αναγκάστηκες να τα διδάξεις;
- A.M. Όχι, εγώ απ' την αρχή έμαδα αυτές τις νότες, βέβαια.
- Ερ. Από ποιον;
- A.M. Μόνος μου.
- Ερ. Μόνος σας.
- A.M. Εγώ τώρα, ένα παράξενο πράγμα...
- Ερ. Γιατί ήθελες να μάθεις τις νότες αυτές;
- A.M. Γιατί ήθελα να ξέρω τι είναι αυτό που παίζω. Πώς, τι, πώς είναι. Δηλαδή άμα με ρώταγε κάποιος τι παίζω, τι θα του 'λεγα; Ποια νότα είναι αυτή; Θα του 'λεγα όπως λένε τώρα πολλοί από εμάς «το πρώτο δακτύλι στην πρώτη και το τρίτο στην τρίτη»; Πρέπει να ξέρουμε, νότες δεν παίζουμε; Βέβαια κυκλοφορεί κι έχω ακούσει κατά καιρούς κι αυτό ότι η λύρα λέει δεν έχει νότες. Έτσι λέγανε.
- Ερ. Τι εννοούν όμως με αυτό; Ποιος ξέρει;
- A.M. Δεν ξέρω τι εννοούσαν.
- Ερ. Η λύρα δεν έχει νότες;
- A.M. Έτσι λέγαν ας πούμε, λέει η λύρα δεν έχει. Ύπάρχει όργανο που να μην έχει νότες;
- Ερ. Ασφαλώς όχι.
- A.M. Τα πάντα είναι νότες και που μιλάμε είναι νότες.
- Ερ. Εσείς κουρδίζετε Λα - Ρε - Σολ ας πούμε ή κάνετε και άλλα κουρδίσματα;
- A.M. Ένα κούρδισμα είναι πιο ψηλά.
- Ερ. Ανεβάζοντας ας πούμε, τι;

- A.M. Εντάξει, μισό τόνο, έναν, όπου θέλεις. Δηλαδή κανά κομμάτι καμιά φορά ή το όργανο άμα σε κάποιο σημείο σονάρει ή δεν είναι σωστό, το ανεβάζεις πιο ψηλά ή πιο χαμηλά, αλλά συνήθως τώρα σε καθαρούς τόνους.
- Ερ. Όλες τις χορδές τις πάτε πιο ψηλά;
- A.M. Ναι, ναι, όλες.
- Ερ. Υπάρχει κανένα αλά τούρκα κούρδισμα; Κάποιο...;
- A.M. Η βουργάρικη λύρα, η αλά τούρκα και νομίζω ότι είναι Λα - Μι - Λα. Δηλαδή πώς είναι εμάς η δική μας, αν κουρδίσεις Σι...
- Ερ. Έχεις παίξει ποτέ με τέτοια λύρα;
- A.M. Ναι.
- Ερ. Όταν λέτε βουργάρικη;
- A.M. Η παραδοσιακή βουργάρικη η λύρα είναι. Αλά Τούρκα έτσι λέγεται.
- K.N. Είναι το ίδιο σχήμα με τη δική μας...
- A.M. Ναι, είναι πιο μεγάλη, αυτή έχει συμπαθητικές χορδές. Πέρσι έπαιξα στο Χουδέτσι, αλλά με μπέρδευε το Λα γιατί εμάς η δική μας άμα κουρδίσεις ένα τόνο πάνω είναι Σι - Μι - Λα. Αυτή ήταν Λα - Μι - Λα. Κατάλαβες; Και είχα πρόβλημα.
- Ερ. Ποιος σας το είχε δείξει αυτό το κούρδισμα; Αυτή τη λύρα ποιος την είχε κουρδίσει έτσι;
- A.M. Είχαν έρθει ένα συγκρότημα παραδοσιακό από τη Βουλγαρία κι είχανε μια συναυλία στο Χουδέτσι και πήγαμε όλοι οι καλλιτέχνες εκεί κάμποσοι και ανταλλάξαμε απόψεις δηλαδή πάνω σ' αυτό.
- Ερ. Δηλαδή η πρώτη χορδή, αν κατάλαβα καλά, της λύρας που είναι Λα, γίνεται...
- A.M. Λα παραμένει.
- Ερ. Λα παραμένει αυτή. Αλλάζεις ποια;
- A.M. Η Ρε γίνεται Μι, ένα τόνο πάνω, και η Σολ γίνεται Λα.
- Ερ. Η δεύτερη χορδή δηλαδή ανεβαίνει ένα τόνο. Μάλιστα.
- Ερ. Εδώ οι λυράρηδες το υιοθέτησαν καθόλου αυτό το παίξιμο, αυτό το κούρδισμα στη λύρα τους;
- A.M. Δε νομίζω, όχι, δεν ξέρω κανέναν. Εκτός αν θέλει να παίξει κανένας σε κάποια πεντοζάλια έτσι και το γνωρίζει.

- Ερ. Εσείς τη δισκογραφική σας εταιρία πώς την ονομάζετε;
- A.M. Μουσικό τόξο.
- Ερ. Πότε την ανοίγετε;
- A.M. Το 2000.
- Ερ. Το 2000. Ποιοι λόγοι σας οδήγησαν στη δημιουργία αυτής της δισκογραφικής εταιρίας;
- A.M. Πολλοί λόγοι. Βασικά είναι ότι οι εταιρίες τώρα δεν ξέρουνε τι θέλουνε. Θεωρώ ότι εγώ ήθελα να γράψω αυτά που θέλω χωρίς καμία επιρροή και χωρίς κανένα έλεγχο. Οι εταιρίες τώρα τους ενδιαφέρει μόνο τι θα γράψεις για να 'κονομήσουνε. Δεν τους ενδιαφέρει αν γράψεις ποιότητα, έτσι; Άσε που οικονομικά ο καλλιτέχνης είναι... τελειωμένος. Δεν παίρνεις λεφτά δηλαδή, σχεδόν τίποτα. Οπότε ήθελα να γράψω, να κάνω μια εταιρία. Εν πάσει περιπτώσει να μην έχω ανάγκη κανέναν. Κι ένα στούντιο.
- Ερ. Έχετε και δικό σας στούντιο.
- A.M. Ναι, είναι κι ένα home studio σπίτι, κάθομαι όλη μέρα εκεί, παίζω λύρα.
- Ερ. Μπορείς να μας πεις λίγο την διαδικασία που ακολουθεί μια έκδοση από σένα; Δηλαδή ότι έρχεται κάποιος και σου λέει ότι θέλει να εκδώσει;
- A.M. Εγώ δεν έχω γράψει άλλους.
- Ερ. Ωραία, για τον εαυτό σου.
- Ερ. Γιατί δεν έχετε γράψει άλλους;
- A.M. Εγώ είπα σε συναδέλφους ότι αν κάποιος θέλει να γράψει μια σοβαρή δουλειά και θέλει να 'ρθει, θα τότε βοηθήσω κιόλας. Αλλά έτσι ζωντανές κι αυτά που γράφουν τώρα τα χυματικά, έτσι αυτά τα τέτοια εγώ δε...
- Ερ. Τα...;
- A.M. Τα χυματικά, αυτά με τις απαγγελίες και τα τέτοια, εγώ δεν... ούτε φασαρία, ούτε φωνές, ούτε παλαμάκια ούτε τέτοια. Άμα είναι κάποιος που θέλει να κάνει κάποια σοβαρή δουλειά και μπορώ να βοηθήσω, να βοηθήσω. Γράφω μόνος μου.
- Ερ. Δηλαδή γράφεις στο στούντιο σου ένα κομμάτι είτε δικό σου είτε άλλου. Μετά τι γίνεται μ' αυτό το κομμάτι;
- A.M. Πώς γίνεται σε άλλες εταιρίες ακριβώς.
- Ερ. Το δίνεις κάπου;

- A.M. Αυτό κάνεις ρεμίζ, κάνεις μάστερ, φτιάχνεις ντίτζιταλ, θα πάμε σε εταιρίες δηλαδή που είναι παραγωγής, θα φτιάξεις μακέτες, αυτά όλα...
- Ερ. Ναι, ναι. Και το πηγαίνεις κάπου σε εργοστάσιο ας πούμε...;
- A.M. Σε εργοστάσιο, ναι. Εμένα μου κάνει διανομή η Κοκίνης. Δεν ανακατεύομαι καθόλου. Μόλις βγουν, τα παίρνει ο Κοκίνης...
- Ερ. Πόσους δίσκους έχετε βγάλει στη δικιά σας εταιρία;
- A.M. Τρεις.
- Ερ. Είστε ικανοποιημένος δηλαδή είστε ευτυχημένος που την ανοίξατε;
- A.M. Ε, ναι. Τουλάχιστον δε μαλώνω με κανέναν. Εντάξει.
- Ερ. Αν έχετε να γράψετε ας πούμε κάτι του Μαρκόπουλου, θα το πάτε σε άλλη εταιρία ή πάλι στη δικιά σας θα το κάνετε; Ή την έχετε αυστηρώς για παραδοσιακά ας πούμε;
- A.M. Όχι, αν γράψω σε κάποιον ένα τραγούδι, έχω γράψει ένα λαϊκό τραγούδι σε στίχους του Κατσούλη, το 'χεις ακούσει Νίκο;
- K.N. Μα δεν το 'χουμε γράψει μαζί σε δίσκο;
- A.M. Αυτό τώρα το γράψαμε... δεν ξέρω σε ποια εταιρία το 'χει γράψει ο... σε άλλη εταιρία, του 'δωσα τη μουσική μόνο εγώ.
- K.N. Πολύ καλό.
- A.M. Καλό είναι.
- Ερ. Έχετε πάει στο εξωτερικό; Έχετε παίξει στο εξωτερικό;
- A.M. Ναι, σχεδόν παντού.
- Ερ. Σε ποιες χώρες; Πόσες φορές;
- A.M. Στον Καναδά πρέπει να έχω έξι φορές, μόνο Βραζιλία, Ρωσία δεν έχω πάει.
- Ερ. Στη Γαλλία ας πούμε;
- A.M. Ναι.
- Ερ. Πόσες φορές;
- A.M. Στη Γαλλία έκανα τρεις συναυλίες το 2001, σε γάμους κρητικούς γάμους, κι ήτανε η ωραιότερη εμπειρία βραδιά της ζωής του. Μάλλον δεν έχω ξαναζήσει τέτοιο πράγμα.
- Ερ. Ποιος φορέας σε έχουνε καλέσει;
- A.M. Μ' είχε καλέσει... Με είχε καλέσει, υπάρχει ένας σύλλογος... στο Παρίσι, πολύ μεγάλος σύλλογος.

- Ερ. Είναι σύλλογος ελληνο-γαλλικής φιλίας δηλαδή;
- A.M. Ναι, Γάλλοι είναι φιλοκρητικοί.
- Ερ. Μάλιστα.
- A.M. Και τώρα απ' τη δισκογραφία γιατί εγώ πήγα κι έλεγα «βρε παιδιά, τι να σας παίζω»;Επειδή δεν έχω ξανά παίζει έτσι σε συναυλία... Γιατί άλλο στο γλέντι και άλλο σε συναυλία. Θέλουμε να μας παίζεις Αλεφαντινό. Αυτοί ξέρανε καλλιὰ από... τα συρτά.
- Ερ. Εκτός από συρτά έχετε συνθέσει και άλλα τραγούδια;
- A.M. Ναι.
- Ερ. Τι τραγούδια;
- A.M. Κοντυλιές και αμανέδες και... ένα συρτό έχω γράψει έτσι σε παραδοσιακό ύφος.
- Ερ. Ποιο δύσκολο είναι να συνθέσει κανείς κοντυλιά ή συρτό;
- A.M. Οι κοντυλιές. Βέβαια.
- Ερ. Κοντυλιές είναι πιο εύκολο ή πιο δύσκολο;
- A.M. Πιο δύσκολο.
- Ερ. Γιατί νομίζετε ότι είναι αυτό;
- A.M. Ε, δεν ξέρω, να σου πω ακριβώς, η προσπάθεια. Ο Μανώλης θα ξέρι καλύτερα.
- Ερ. Γι' αυτό του λέω, μη μου μιλήσετε τώρα, θέλουμε τη γνώμη σας, τη δικιά σας.
- Ερ. Πραγματικά επειδή το 'χουμε συζητήσει το θέμα, θα ήθελα να μου πεις εσύ αν το έχεις σκεφτεί γιατί είναι πιο δύσκολο; Και αν το 'χεις σκεφτεί ή τώρα αν το σκεφτείς πού μπορείς να το αποδώσεις;
- A.M. Να σου πω την αλήθεια; Δεν το 'χω σκεφτεί, αλλά ξέρω ότι στο συρτό επειδή είναι...
- Ερ. Γιατί το είπες πολύ εύκολα και αφού το 'πες πολύ εύκολα σημαίνει ότι είσαι σίγουρος.
- A.M. Είμαι σίγουρος γιατί εγώ δυσκολεύομαι να γράψω κοντυλιές. Εγώ που έχω γράψει πέντε έξι σειρές κοντυλιές έτσι και με ξεχωριστό χρώμα.
- Ερ. Τι εννοείτε σειρές κοντυλιές;

- A.M. Έχω γράψει ας πούμε κοντυλιές με έτσι χαρακτήρα που δεν μοιάζουν ας πούμε με παλιές.
- Ερ. Με πέντε - έξι γυρίσματα;
- A.M. Με πολλά, ναι, με πολλά.
- Ερ. Τι είναι η σειρά θέλω να καταλάβω;
- A.M. Σειρά λέμε εμείς ένα δίσκο κάποιες κοντυλιές που έχουν ας πούμε μερικά γυρίσματα, τις παίζεις ένα ποτ - πουρί μαζί. Έτσι δεν είναι;
- Ερ. Μπορεί να έχουν και δεκαπέντε γυρίσματα.
- A.M. Μπορεί να έχουν και δεκαπέντε.
- Ερ. Είναι στον ίδιο τόνο αυτά τα γυρίσματα όλα;
- A.M. Μπορεί να αλλάζει ο τόνος. Βεβαίως, μπορεί ν' αλλάζει.
- Ερ. Ενώ έχετε βγάλει λοιπόν πέντε έξι σειρές κοντυλιές...;
- A.M. Εντάξει, με κοντυλιές δυσκολεύομαι πιο πολύ.
- Ερ. Το έχετε ακούσει από άλλους αυτό να το λένε;
- A.M. Ε, μα δεν γράφουνε. Πολύ ελάχιστες κοντυλιές βγάνουνε. Συνήθως ξέρεις, για να 'ναι ξεχωριστά έτσι και να σ' ακούσει ο άλλος αυτές οι κοντυλιές είναι αυτές, δεν είναι πάρα πολύ... Συνήθως είναι ανάμιξη από τα παλιά. Να σου πω την αλήθεια δεν μ' έχει προβληματίσει ο λόγος ας πούμε. Αλλά θα 'θελα να ακούσω να μου πεις.
- Ερ. Αργότερα.
- Ερ. Αργότερα θα σου πω εγώ τι πιστεύω.
- Ερ. Σας είδα εχτές όταν ηχογραφούσατε και τραγουδούσατε ακόμα και τα συρτά και τις κοντυλιές μ' ένα δικό σας τρόπο. Δεν είναι δηλαδή αυτός που είχα συνηθίσει να ακούω ας πούμε τα συρτά. Προσθέτατε κάτι, του βάζατε ένα τσαλιμάκι, του κάνατε κάτι και αυτό χαρακτηρίζει, ας πούμε... εγώ αυτό το άκουσα πρώτη φορά από τον Μιχάλη τον Αλεφαντινό. Δεν το 'χω ξανακούσει στα συρτά τα δικά σας. Δηλαδή λέτε ας πούμε το πρώτο μισό του πρώτου στίχου, δεν μου 'ρχεται τώρα κάποιος στίχος εύκολος, μετά λέτε όλο τον στίχο τον πρώτο. Μετά παίζει η λύρα, μετά συνεχίζετε, βάζετε το δεύτερο κομμάτι πάλι του πρώτου στίχου, βάζετε πάλι όλο το δεύτερο και μετά βάζετε μισό κομμάτι πάλι του δεύτερου στίχου.

- A.M. Εγώ νομίζω ότι η διαδικασία δηλαδή ότι είναι το ίδιο. Έτσι ξέρω εγώ και τα παλιά συρτά ας πούμε. Απλώς ίσως το τραγούδι που τραγουδώ εγώ έτσι που μ' αρέσει εμένα είναι στα δικά μου κομμάτια να τα παίζω, αλλά εγώ νομίζω ότι είναι η διαδικασία είναι το ίδιο, όπως είναι με τα παλιά. Δεν κάνω κάτι ιδιαίτερο δηλαδή.
- Ερ. Στα δικά σας συρτά, δεν μιλάω όταν παίζετε συρτό ας πούμε παλιό.
- A.M. Απλά να σου πω ότι τα συρτά τα πιο πολλά που έχω γράψει προσπαδώ να είναι οχτώ μέτρα και το ένα μέρος και το άλλο.
- Ερ. Αυτό θα σε ρωτούσα: σχετικά με τα μέτρα σκέφτεσαι ότι υπάρχουν καθορισμένα μέτρα και πρέπει να κολλήσεις μια συλλαβή από κάθε λέξη σε κάθε μέτρο;
- A.M. Όχι. Απλώς εγώ θεωρώ ότι επειδή εμάς είναι η μουσική μας και χορευτική, κι όταν ξεκινά ο χορευτής και χορεύει, παλιά έλεγαν ότι ας πούμε ότι η μουσική είναι έξι κι οχτώ. Εγώ θεωρώ ότι είναι καλύτερο να είναι οχτώ κι οχτώ.
- Ερ. Ο πρώτος;
- A.M. Όποιος σκοπός κι αν είναι, γράφεται. Οι παλιοί υπήρχαν έτσι, αλλά ο χορευτής ξεκινάει ας πούμε στα οχτώ ζάλα, τελειώνει και πάει στο δεύτερο που είναι πάλι οχτώ. Γιατί δηλαδή να πάει έξι και να περιμένει να κάνει τέσσερις στροφές, να πάει στο εικοσιτέσσερα για να ξαναμιμίξει στο πρώτο. Και αυτά τα τέσσερα; Ο χορευτής πού είναι; Στον αέρα.
- Ερ. Δηλαδή τέσσερα * έξι = είκοσι τέσσερα πρέπει να κάνει για να βγει τι; Τρία επί οκτώ βήματα;
- A.M. Ε, ναι. Βέβαια.
- Ερ. Δώδεκα βήματα έχει τελικά ή οκτώ ο συρτός;
- A.M. Οκτώ έχει.
- Ερ. Οκτώ έχει.
- A.M. Οκτώ μέτρα, τα βήματα είναι δώδεκα. Οκτώ μέτρα είναι όπως μετράμε εμείς. Έτσι;
- Ερ. Οπότε τρεις * οκτώ = εικοσιτέσσερις ή τέσσερις * έξι = είκοσι τέσσερα.
- A.M. Βέβαια. Ναι.
- Ερ. Ενώ άμα βάλετε οκτώ κι οκτώ;

- A.M. Οκτώ κι οκτώ τελειώνει και ξαναρχίζει πάλι οκτώ.
- Ερ. Παίζετε τρία και τρία;
- A.M. Όχι, κανονικά τα οκτώ.
- Ερ. Και πόσες φορές παίζετε ας πούμε, την πρώτη φράση; Μία, δύο, τρεις;
- A.M. Άμα είναι οκτώ, πρέπει να είναι ολόκληρο οκτώ και μετά οκτώ και μετά ξανά οκτώ.
- Ερ. Τώρα είπατε τρεις φορές: Οκτώ και μετά οκτώ και μετά ξανά οκτώ. Μπορείτε να το παίξετε...;
- A.M. Μπορείς να το παίζεις όσες φορές θέλεις. Αφού είναι οκτώ, δεν χαλάει τον χορευτή δηλαδή. Ξεκινάει και τελειώνει στα οκτώ, στα δώδεκα ζάλα που είναι τα οκτώ μέτρα. Αν είναι όμως έξι, δεν βγαίνει. Την επόμενη πάει ας πούμε λίγο παραπάνω, την επόμενη και σμίγει στα εικοσιτέσσερα.
- Ερ. Και αφήνεις, δηλαδή, πού, τον χορευτή, στον αέρα εκείνη τη στιγμή;
- A.M. Έτσι νομίζω εγώ. Ή μπορεί να 'ναι τέσσερα, πάλι αλλά και πάλι σμίγεις...
- Ερ. Κι άμα δεν έχετε να χορεύει κάποιον μπροστά σας; Κάποιους; Τι κάνετε;
- A.M. Στην ουσία εμάς τα συρτά είναι δύο τέταρτα και τα παλιά... Δεν... Αν λείπει ο χορός... είναι όλα σωστά.
- Ερ. Αλλά αν έχετε κάποιον να χορεύει;
- A.M. Αν έχεις κάποιον να χορεύει, εντάξει, πρέπει να ξέρεις τότε. Εντάξει.
- Ερ. Πρέπει να παρακολουθείτε πού θα κόψει ο χορευτής;
- A.M. Ε, ναι. Ειδικά οι χορευτές που είναι απ' τα Χανιά που το μετράνε πάρα πολύ, γιατί στο Ηράκλειο και στο Ρέθυμνο εδώ, δεν νομίζω ότι υπάρχει.
- Ερ. Στο σημείο που θα μπει ο χορευτής προσέχεις εσύ;
- A.M. Συνήθως, συνήθως μπαίνει σειρά να βγεις πρώτα και μετά πρέπει να το προσέξει ο χορευτής αν ξέρει. Άμα δεν ξέρει, δεν αξίζει τον κόπο να το δουλέψω καθόλου.
- Ερ. Το προσέχουν το σημείο που θα μπουνε στο Ηράκλειο; Ή απλώς προσέχουνε να μπουνε σωστά σ' οποιοδήποτε σημείο;
- A.M. Στο ρυθμό μπαίνουν. Δε νομίζω ότι υπάρχει... Κατ' αρχήν αυτό που λέμε τώρα πιστεύω πολλοί στον χώρο τον δικό μας δεν το ξέρουνε καν. Ούτε γίνεται έτσι. Στα Χανιά το ξέρουν, στα Χανιά το ξέρουν. Από εδώ και στο Ηράκλειο δε νομίζω να το ξέρουν.

Ερ. Από λαγούτα σας συνοδεύουν πάντα ο κύριος Κώστας Μιχελάκης και ο κύριος Μανώλης Χαχλάκης;

Α.Μ. Ο Μανώλης με τον Κώστα είναι τελευταία συνεργάτες πιο μπροστά είχα με τον αδερφό μου Νίκο ήμασταν συνεργάτες και μετά έγραψα ένα cd με το Χρήστο Στιβακτάκη. Μετά είχα τον Δημήτρη τον Αποστολάκη και τώρα είχα αυτούς.

Ερ. Συνοδεύεστε συνήθως όταν παίζετε σε μια ταβέρνα, σε ένα κέντρο, σε μια εκδήλωση, σε ένα γάμο απ' τα ίδια παιδιά;

Α.Μ. Έχει τύχει και με άλλα παιδιά, και με το Νίκο (τον Καραβυράκη) έχω παίζει.

Ερ. Για μισό λεπτό ν' αλλάξουμε κασέτα.

Β' ΠΛΕΥΡΑ

Α.Μ. Είναι το cd που γράψαμε στο «Ζορμπά» μαζί που παίζαμε.

Ερ. Κύριε Μιχάλη έχει σημασία να παίζει κανείς με λαούτο που το ξέρει;

Α.Μ. Ναι, βέβαια. Πρέπει να παίζει με καλούς μουσικούς.

Ερ. Εσείς έχετε συγκεκριμένα πράγματα που ζητάτε από τον λαουτιέρη;

Α.Μ. Άμα είναι ο λαουτιέρης καλός, δεν του ζητάω συγκεκριμένα πράγματα, ξέρει.

Ερ. Ξέρει τι θέλετε.

Α.Μ. Βέβαια.

Ερ. Υπάρχουν συγκεκριμένα σημεία, ας πούμε, που ζητάτε πράγματα να σας ανεβάσουνε, ας πούμε;

Α.Μ. Αν είναι εξειδικευμένο κάποιο τραγούδι πρέπει να του πω αυτό θα το παίζουμε έτσι. Αλλά όλοι που ασχολούνται με το λαούτο, ξέρουνε πώς... τι χρειάζεται η λύρα, δεν χρειάζεται ας πούμε ο λυράρης να πει.

Ερ. Ζητάς ένα συγκεκριμένο ρόλο από τον κάθε λαουτιέρη; Δηλαδή κατανέμεις κάποια πράγματα και λες όχι κάτι συγκεκριμένο αλλά ότι το ένα από τα δύο πρέπει να παίζει έτσι και το άλλο αλλιώς;

Α.Μ. Ναι, βέβαια.

Ερ. Τι ζητάς;

- A.M. Θα σου πω. Πάντα το λαούτο που κάθεται από αριστερά είναι αυτό που παίζει σόλο, το άλλο λαούτο θα παίζει βούρτσα.
- Ερ. Αυτό που κάθεται αριστερά παίζει σόλο;
- A.M. Ναι, βέβαια.
- Ερ. Η κιθάρα; Γιατί βάλατε κιθάρα;
- A.M. Δεν βάλαμε εμείς την κιθάρα.
- Ερ. Ο Μιχελάκης παίζει κιθάρα. Ο Κωστής ο Μιχελάκης που ηχογραφήσαμε χτες κιθάρα δεν έπαιζε;
- A.M. Ο Κωστής ο Μιχελάκης.
- Ερ. Ναι. Ο Κωστής
- A.M. Ναι, κιθάρα. Επειδή τα τελευταία χρόνια πόσα χρόνια έχει μπει αρκετά καλά σ' εμάς. Η κιθάρα ξέρω 'γω πιο πολύ ήτоне στη Σητεία. Είναι παραδοσιακό όργανο. Ε, και τα τελευταία χρόνια μπήκε και σε εμάς εδώ σε δίσκους και στα γλέντια.
- Ερ. Παίζουν άλλοι με λαούτο και κιθάρα;
- A.M. Όλοι σχεδόν.
- Ερ. Ή προτιμούνε δυο λαούτα;
- A.M. Εντάξει, είναι κι άλλοι που παίζουν με δυο λαούτα.
- Ερ. Παλιά θυμάστε αν παίζανε με δυο λαούτα ή με σκέτο λαούτο;
- A.M. Πιο πολύ παίζανε με δυο λαούτα. Και με δυο λαούτα και με δυο. Και τώρα εγώ πιστεύω τα επόμενα χρόνια θα έχουν άνδιση τα κρουστά στην εποχή μας και θεωρώ ότι πρέπει να μπουν τα κρουστά. Ήτανε στη μουσική μας παλιά και κακώς δηλαδή... Η κιθάρα δεν ξέρω. Εντάξει, δεν νομίζω ότι βοηθάει τόσο πολύ.
- Ερ. Τα κρουστά γιατί νομίζετε ότι πρέπει να μπούνε;
- A.M. Τα κρουστά είναι παραδοσιακά. Οι σητειακές κοντυλιές παιζόντανε με νταούλι. Έχω άδικο;
- Ερ. Εσύ όταν λες πρέπει να μπούνε, τι εννοείς; Να μπει ένα νταούλι ή ντραμς ας πούμε;
- A.M. Όχι ντραμς, για το Θεό!
- Ερ. Αυτό λέμε, τι ακριδώς εννοείς;

- A.M. Εγώ λέω νταούλι. Οτιδήποτε όργανο είναι συγγενικό με τη μουσική μας. Και όχι ηλεκτρικός ήχος, παραδοσιακός. Το νταούλι είναι παραδοσιακό όργανο.
- Ερ. Μάλιστα.
- Ερ. Στον Μυλοπόταμο υπήρχε νταούλι;
- A.M. Δε νομίζω.
- Ερ. Όχι.
- A.M. Ή τουλάχιστον εγώ δεν ξέρω.
- Ερ. Σε άλλες περιοχές του Ρεδύμνου έχετε έτσι ακούσει λύρα και νταούλι;
- A.M. Στο Ρέθυμνο, ούτε. Να σου πω κάτι; Με το Σκορδαλό, με το Καλογρίδη, αυτούς τους παλιούς, αυτοί παίζανε μόνο. Δηλαδή το κακό που συνέβη ενώ πιο παλιά ο Χαρίλαος τώρα φαίνεται ότι έχει νταούλι μέσα ή κρουστό, μετά ο Σκορδαλός τα κατάργησε. Τώρα τον λόγο δεν ξέρω. Καταργηθήκαν αυτά. Και τώρα πάλι ξαναφανήκανε.
- Ερ. Λύρα με ασκομαντούρα υπήρχε ποτέ συνδυασμός;
- A.M. Υπάρχουνε κανά δυο καταγραφές που ξέρω.
- Ερ. Παλιών ή τωρινών;
- A.M. Παλιών και ο Νίκος ο Ευλούρης νομίζω είχε κάνει με μια ασκομαντούρα. Και παλιότερα τώρα... δεν ξέρω.
- Ερ. Από την Κάρπαθο ερχόντουσαν στην περιοχή χτίστες;
- A.M. Εγώ έχω πάει στην Κάρπαθο αλλά παίζουνε λύρα.
- Ερ. Έχει και λύρα και τσαμπούνα, λυροτσάμπουνα.
- A.M. Και τσαμπούνα παίζουν όπως εμάς εδώ. Κι εμείς παίζουμε λυροτσάμπουνα.
- Ερ. Ναι, αλλά στην Κάρπαθο παίζουν λυροτσάμπουνα.
- A.M. Μαζί λύρα – τσαμπούνα. Ναι, όχι το ίδιο πράγμα λένε κι εμάς εδώ, αλλά δεν παίζουμε μαζί. Εκεί έχουνε ασχοληθεί πολύ με τσαμπούνα και ξέρουνε ακριβώς πού παίζει η λύρα και πού παίζει η τσαμπούνα. Εμάς εδώ δεν έχει μουσικούς.
- Ερ. Καρπάδιοι χτίστες για σπίτια για εκκλησίες για σπίτια κλπ. σε διάφορα χωριά εδώ της περιοχής Ρεδύμνου, ξέρετε αν είχαν έρθει για ένα δύο χρόνια;
- A.M. Δεν έχω ακούσει. Μπορεί να έχουν έρθει, εγώ δεν θυμάμαι.

- Ερ. Από την Κάσο; Εσωτερική μετανάστευση ας πούμε υπήρχε;
- Α.Μ. Πρέπει να ερχόντανε.
- Ερ. Δεν υπήρχε κάτι όμως που να 'χετε ακούσει συγκεκριμένα.
- Α.Μ. Δεν ξέρω, δεν έχω ακούσει ποτέ.
- Ερ. Από εδώ οι Ρεθυμνιώτες πού πήγαιναν όταν θέλανε να πάνε κάπου αλλού; Πήγαιναν στο Ηράκλειο; Πήγαιναν στην Αθήνα; Πήγαιναν στα Δωδεκάνησα; Στη Ρόδο;
- Α.Μ. Ε, ναι. Οι μετακινήσεις τα τελευταία χρόνια είναι πολλές. Δηλαδή πιο παλιά οι παλιοί δεν νομίζω ότι είχανε την ευχέρεια έτσι να μετακινούνται πολύ. Απλά μες στην Κρήτη κι εκεί ήταν πρόβλημα. Τα τελευταία χρόνια με τα αμάξια... εντάξει.
- Ερ. Εσείς όταν παίζετε με λαούτο, συνεννοείστε καθόλου την ώρα που παίζετε; Λέτε κάτι ας πούμε στον λαουτιέρη;
- Α.Μ. Εμείς μιλάμε όλη τη νύχτα. Μιλάμε όλη νύχτα.
- Ερ. Όλη τη νύχτα μιλάτε.
- Α.Μ. Μουσικά ας πούμε ξέρει ο λαουτιέρης πού θα πάει ο λυράρης, πώς θα παίξει, ξέρει. Αλλά επάνω στον πάγκο, εντάξει, και το καλαμπούρι μας έχουμε και τα αστεία μας κάνουμε.
- Ερ. Ταξίμια βάζετε μπροστά από συρτά;
- Α.Μ. Άμα ξέρουμε. Άμα ξέρουμε βάζουμε. Στο ξεκίνημα πάντα, γιατί στη μέση...
- Ερ. Εσείς βάζετε;
- Α.Μ. Ε, προσπαθούμε εκεί.
- Ερ. Στο ξεκίνημα.
- Α.Μ. Ναι, στο ξεκίνημα. Βέβαια. Θεωρώ ότι πρέπει να κάνεις ένα ταξιμάκι, να διακρίνεις τον δρόμο.
- Ερ. Δεν γίνεται να είναι σε άλλο δρόμο το ένα, σε άλλο δρόμο το συρτό;
- Α.Μ. Όχι, βέβαια. Ε, άμα βέβαια... Όλα γίνονται.
- Ερ. Το ταξίμι το νιώθεις σαν ανάγκη δική σου και το βάζεις ή επειδή πρέπει να μπει;
- Α.Μ. Όχι, να σου πω κάτι; Εγώ θεωρώ ότι το ταξίμι είναι πιο πολύ κατάθεση ψυχής παρά ας πούμε να παίξω.
- Ερ. Αυτό θέλω ν' ακούσω, πώς ακριβώς το νιώθεις;

- A.M. Το ταξίμι πιστεύω επειδή δεν έχεις συγκεκριμένα μέτρα και δεν μπαίνεις σε καλούπια όπως θα μπεις στο συρτό, είναι πιο πολύ, δείχνεις πώς να στο πω τώρα έτσι, βγάζεις την ψυχή σου με το ταξίμι. Το άλλο μπαίνεις σε κάποιο καλούπι και πας, ενώ εκεί μπορεί να κάνεις το ταξίμι σου όπως θέλεις, να φύγεις, να πας όπως θέλεις. Εγώ όταν παίζω σπίτι πιο πολύ ασχολούμαι παίζω πιο πολύ ταξίμι, παρά...
- Ερ. Αν υπήρχε ένα κομμάτι που θα θέλατε να μείνει δυο χιλιάδες χρόνια από τώρα, ποιο θα διαλέγατε; Τι θα ήταν αυτό; Αν σας έλεγαν δηλαδή ότι θα σωθούνε ένα κομμάτι από σένα, ένα κομμάτι από κείνον, και σας λέγανε, «Μιχάλη Αλεφαντινέ δεν έχεις να διαλέξεις πολλά, ένα θα διαλέξεις».
- A.M. Μα θα το 'χει διαλέξει ο κόσμος οπότε...
- Ερ. Εσείς τι θα διαλέγατε;
- A.M. Εγώ ξέρω.
- Ερ. Όταν γράφεις ένα κομμάτι, ξέρεις αν θα γίνει επιτυχία;
- A.M. Εγώ το 'ξερα, εγώ το 'ξερα.
- Ερ. Τι σ' έκανε να το γράψεις και ήξερες ότι θα γίνει επιτυχία;
- A.M. Δεν ξέρω, το 'ξερα. Δεν ξέρω τον λόγο. Και σε κάθε cd που θα γράψω, μετά που θα τ' ακούσω, ξέρω περίπου δηλαδή ποιο θ' αρέσει και πού θ' αρέσει το καθένα έτσι. Συγκεκριμένα είχαμε γράψει με τον Νίκο, και είχενε γράψει άλλο ένα cd αυτός.
- Ερ. Ποιον Νίκο;
- A.M. Τον αδερφό μου. Είχε γράψει με κάποιον άλλον cd. Και του λέω «αυτό θ' ακουστεί κι αυτό δεν θα 'ναι τόσο καλό».
- Ερ. Και αυτό πώς το διαισθάνθηκες; Από τη μουσική ή από το στίχο;
- A.M. Κοίταξε, εγώ πιστεύω ότι η μουσική είναι το παν. Και ο στίχος, ο καλός στίχος βέβαια βοηθάει, αλλά άμα η μουσική δεν είναι αυτή πρέπει, ό,τι καλό στίχο και να βάλεις. Δεν θα αντέξει στο χρόνο, δηλαδή ο στίχος θα παραμείνει, αλλά δεν θα 'ναι τέλειο το κομμάτι.
- Ερ. Οπότε τι θα απαντήσεις στην ερώτηση την πρώτη; Ό,τι έχει καθιερωθεί ήδη από τον κόσμο θα ήθελες εσύ να μείνει ή ό,τι νομίζεις εσύ ότι αξίζει;
- A.M. Εγώ να σου πω τώρα; Προσπαδώ να ξεφύγω απ' την ερώτηση.
(Γελάει)

- Ερ. Θα σας το ρωτήσουμε αλλιώς.
- Ερ. Να το ρωτήσουμε αλλιώς. Όταν θα παίζεις για το κέφι σου ένα κομμάτι, είσαι σε έκσταση ποιο θα παίζεις;
- Ερ. Ή ποια σειρά συρτών; Μπορεί να μην είναι και δικό σας. Ακόμα και δικό σας κομμάτι να μην είναι.
- A.M. Είμαι συνέχεια σε έκσταση, τι να σου πω τώρα; Ό,τι και να 'χω με τη λύρα τα ξεχνώ όλα.
- Ερ. Πες ότι σου στερούν τη λύρα ένα μήνα και μετά από ένα μήνα σου δίνουν τη λύρα, κι εσύ βρίσκεσαι με τη λύρα μετά από ένα τέτοιο διάστημα, τι θα παίζεις πρώτο;
- A.M. Δεν ξέρω εκείνη τη στιγμή, δεν ξέρω συγκεκριμένα, δεν θα παίξω κάτι συγκεκριμένο. Μπορεί να παίξω έτσι ένα ταξίμι, ξέρω 'γω. Συγκεκριμένο δηλαδή κάτι δεν θα παίξω.
- Ερ. Πώς αλλιώς να του κάνουμε την ερώτηση, Ειρήνη;
- Ερ. Θα γινόταν η καταστροφή της γης και θα μένανε σε ένα cd rom κάποια κομμάτια. Θα έμενε ας πούμε η Ενάτη συμφωνία του Μπετόβεν. Θα έμενε ένα δείγμα όπως ήταν η Αγία Σοφία στην Κωνσταντινούπολη. Θα έμενε κάποιο δείγμα από την κρητική μουσική παράδοση...
- A.M. Καταλαβαίνω την ερώτηση.
- Ερ. Τι θα 'ταν αυτό; Μπορεί να μην είναι δικό σας.
- Ερ. Τι θα 'θελες να μείνει απ' τον Αλεξαντινό;
- Ερ. Μπορεί να το παίζατε εσείς με τέτοιο τρόπο που θα θέλατε να μείνει.
- Ερ. Ή άλλο κομμάτι που πιστεύεις ότι έτσι όπως το παίζεις πρέπει να μείνει.
- A.M. Εμένα κάθε κομμάτι που έχω γράψει, μ' αρέσει. Αυτό το κομμάτι που μ' έχει σημαδέψει εμένα αν θέλεις κι έχω ξεχωριστά είναι το κομμάτι που έχω γράψει του πατέρα μου.
- Ερ. Ποιο είναι αυτό;
- Ερ. Τι εννοείτε του πατέρα μου;
- A.M. Για τον χαμό του πατέρα μου έγραψα ένα κομμάτι, ένα συρτό, έτσι.
- Ερ. Αυτό το 'χουμε καταγράψει στην ηχογράφηση;
- A.M. Όχι, δεν το πολυπαίζω.
- Ερ. Κι έχει και στίχο σχετικό με τον χαμό του πατέρα σας;

- A.M. Ναι.
- Ερ. Είναι και ο στίχος δικός σου;
- A.M. Η μια μαντινάδα είναι δική μου, η άλλη μου την έχει δώσει ένας φίλος.
- Ερ. Μπορείς να μας πεις την δική σου μαντινάδα;
- A.M. «Έφυγες, δεν με ρώτησες, δεν μου πες πώς ν' αντέξω αυτές τις δύσκολες στιγμές που δίπλα μου δεν σ' έχω».
- Ερ. Μάλιστα.
- A.M. Αυτή είναι η μαντινάδα.
- Ερ. Συρτό είναι;
- A.M. Ναι.
- Ερ. Έχει κυκλοφορήσει αυτό;
- A.M. Ναι. Έχει κυκλοφορήσει.
- Ερ. Μάλιστα. Κύριε Μιχάλη, εγώ καλύφθηκα πλήρως. Δεν θέλω κάτι άλλο να ρωτήσω. Πολύτιμες οι πληροφορίες που μας δώσατε.
- A.M. Εντάξει, είπαμε...
- Ερ. Υπάρχουν σαφώς πολλά πράγματα που μπορεί κανείς να μάθει από εσάς. Στα σίγουρα δεν ξέρω αν έχουμε χρόνο. Είναι έξι και πέντε, επειδή είπατε μέχρι τις...
- A.M. Εντάξει, έτσι κι αλλιώς καθυστερημένα θα πάω οπότε δεν έχουμε πρόβλημα, δεν πειράζει.
- Ερ. Σίγουρα;
- A.M. Ναι, ναι.
- Ερ. Τότε να ρωτήσω το εξής που έχω πάντα απορία: πάνε όλα τα συρτά να τα συνδέσεις με όλα τα συρτά ή υπάρχουνε κάποιες σειρές συρτών που έχουνε καθιερωθεί και κάποια άλλα πράγματα τα οποία δεν κολλάει να τα συνδέσετε μαζί; Είτε είναι δικές σας συνδέσεις...;
- A.M. Αυτήν την ερώτηση δεν την έχω ακούσει ποτέ και θεωρώ ότι είναι πολύ σπουδαία για τον εξής λόγο: εμείς τα συνδέουμε όλα, βρίσκουμε τον τρόπο και τα συνδέουμε και τα παίζουμε όλα. Αλλά αν δούμε το κάθε κομμάτι, το ένα κομμάτι με τ' άλλο καμιά φορά δεν έχουνε τον ίδιο τρόπο παιξίματος, δηλαδή την ίδια φορά παιξίματος και καμιά φορά συνδέεις ένα κομμάτι που πάει... δεν είναι δηλαδή, πώς να το πω τώρα ακριβώς..

- Ερ. Θέμα τονικότητας κατ' αρχήν βλέπεις;
- A.M. Όχι τονικότητας, θέμα εισαγωγής δηλαδή πιο πολύ είναι τονισμένη η άρση του, παρά η θέση του. Ένα κομμάτι ας πούμε που πάει... τονίζω εγώ ας πούμε την τελευταία φράση στη θέση και άλλο μπορεί να τονίζεται ας πούμε στην άρση.
- Ερ. Αν έλεγες ένα παράδειγμα;
- A.M. Θα σου πω τώρα... Σολ, Λα, Σι, Ρε, Ντο... Οι Λίμνες, έτσι;
- Ερ. Ναι, ναι.
- A.M. Πάντα είναι μπροστά.
- Ερ. Για πείτε μου λίγο.
- A.M. Ας πούμε ο Σκορδαλός λέει:
(Τραγουδάει την εισαγωγή από το *Μόνο εκείνος π' αγαπά* του Σκορδαλού).
Ταρα ρα ρα ραριραρι Ραν
Δεν είναι:
Ταραραρα Ραν. Αυτά τα δυο άμα τα συνδέσεις, γίνεται, όλα γίνονται, αλλά θεωρώ ότι τα κομμάτια για να τα βάλεις και ν' ακούγονται καλά θα πρέπει να έχουνε την ίδια συμπεριφορά.
- Ερ. Όσον αφορά το δρόμο που ακολουθούμε;
- A.M. Και το δρόμο τώρα υπάρχει τρόπος που μπορείς να αφήσεις ένα δρόμο να πας σε ένα άλλο. Αρκεί να ξέρεις και να πας σωστά.
- Ερ. Πώς αλλάζει κανείς δρόμο για να μπει σε ένα άλλο συρτό σε μια άλλη χορδή ή ακόμα και σε...;
- A.M. Υπάρχουνε συγκεκριμένοι τρόποι, υπάρχουνε κάποιοι τρόποι που αλλάζεις.
- Ερ. Κρατάτε, ας πούμε, μια δοξαριά για ώρα ή πηγαίνετε και παίζετε... ή κάτι άλλο ας πούμε άσχετο;
- Ερ. Έχεις δηλαδή έτοιμη γέφυρα εσύ στο μυαλό σου αν την ώρα, α την ώρα ας πούμε που παίζεις ένα κομμάτι και χορεύει κάποιος και σου ζητήσει, σου φωνάζει να συνεχίσεις με άλλο κομμάτι που καταλαβαίνεις ότι δεν...
- A.M. Άμα, ξεπαίζεις ας πούμε από Ρε και σου πει «παιξε μου ένα κομμάτι Λα ματζόρε», ξέρεις περίπου πώς θα πας.
- Ερ. Την γέφυρα αυτή την έχεις έτοιμη στο μυαλό σου.

- A.M. Ε, ναι, αφού τη χρησιμοποιείς, αφού τη δουλεύεις συνέχεια στο μυαλό σου.
Ή Λα μινόρε μπορεί να πας... Εντάξει έχουμε όλοι περίπου ένα πλάνο...
- Ερ. Υπάρχει κάτι που θα σου πει ότι δεν μπορείς να πας εκεί πέρα...;
- A.M. Δε νομίζω. Άμα το θεωρείς αδύνατο. Φεύγεις από τον ένα τρόπο και πας κατευθείαν στον άλλο. Εντάξει. Μια φορά ρώτησα έναν παλιό λυράρη και μου έδωσε την απάντηση που δίνω κι εγώ τώρα. Του λέω «παίζεις» του λέω «στο γλέντι και κάποια στιγμή κάνεις μια φαντασία».
- Ερ. Μια;
- A.M. «Κάνεις ας πούμε μια δεξιοτεχνία, μια φαντασία. Παίζεις ένα ελεύθερο αυτοσχεδιασμό και δεν σου βγαίνει καλά, κάποια στιγμή για κάποιο λόγο δεν τέλειωσε καλά». Του λέω «τι κάνεις»; Μου λέει «αν είναι» μου λέει, «μικρό το βουναλάκι, το πηδών» μου λέει «και πάω στην άλλη μεριά». Και του λέω: «Κι αν είναι μεγάλο»; Δηλαδή ας πούμε αν είναι το λάθος είναι μεγάλο, μου λέει «σκαρφαλώνω».
- Ερ. Στην πράξη αυτό πώς μεταφράζεται;
- A.M. Δηλαδή το παρατάς εκεί που είναι και πας κατευθείαν στο άλλο. Κάπως έτσι. Πας κατευθείαν εκεί που θες χωρίς διαδικασία. Τι άλλο να κάνω; Καμιά φορά είναι και εντυπωσιακό, ξέρεις, να αλλάξεις ένα τόνο να πας στον άλλο χωρίς διαμεσολάβηση, έτσι, αλλά να ξέρουνε και η συνοδεία όλη μαζί και να πέσει μαζί, καμιά φορά κάνεις και εντύπωση.
- Ερ. Προηγουμένως είπατε όταν παίζω «μια φαντασία»;
- A.M. Ναι, φαντασία λέμε εμείς... Κάνεις δηλαδή... παίζεις πάνω στην κλίμακα που παίζεις, τη παίζεις κάπως ελεύθερα, έτσι, δεν παίζεις συγκεκριμένα. Ή τελειώνει ας πούμε, υπάρχει εδώ μια φράση και συνεχίζεις και κάνεις κάτι δικό σου. Έτσι για να χρωματίσεις ας πούμε το... αυτό εννοούμε.
- Ερ. Εσύ όταν παίζεις κάπου φυσικά σε ακούει ο κόσμος, τολμάς να αυτοσχεδιάζεις; Δεν φοβάσαι μήπως...; Αυτό που είπες πριν;
- A.M. Πώς δεν φοβούμαι;
- Ερ. Αυτό σ' αναστέλλει να μην κάνεις καθόλου αυτοσχεδιασμούς;
- A.M. Όχι, κοίταξε να δεις. Όταν, άμα ηρεμήσει η βραδιά και φύγουνε τα... ξέρεις το άγχος αυτό, μετά τολμάς. Αλλά πιο πολύ μ' αρέσει να παίζω ας πούμε...
- Ερ. Εκ του ασφαλούς;

- A.M. Ναι. Όταν λέμε να κάνεις παραπάνω πράγματα. Μέσα στην ασφάλεια κι εκεί γίνονται πολλά, αλλά μιλάμε τώρα να φύγεις λίγο.
- Ερ. Όταν λέμε «να φύγεις λίγο» δηλαδή; Στις Λίμνες πώς θα φεύγατε λίγο;
- A.M. Στις Λίμνες είναι ένα κομμάτι που δεν μπορώ να φύγω.
- Ερ. Επειδή είναι δικό σας;
- A.M. Ναι, όχι... δηλαδή δεν ξέρω. Μπορεί να φύγεις πάλι αλλά δεν ξέρω, επειδή είναι οκτώ κι οκτώ στάνταρ, ας πούμε τα μέτρα έτσι, μου φαίνεται ότι άμα χορεύουνε τώρα και τους βλέπεις και λες ότι αν κάνω τώρα κάτι, ας πούμε, παραπάνω, μετά θα χαλάσει κι ο ρυθμός, θα χαλάσουν κιόλα. Εκτός κι αν παίζεις χωρίς να χορεύουνε, εντάξει ό,τι και να κάνεις είναι...
- Ερ. Όταν παίζεις παρακολουθείς τα βήματα χορευτών;
- A.M. Βέβαια.
- Ερ. Κι αν είναι κάποιος που δεν πηγαίνει σωστά;
- A.M. Ε... Άμα χορεύουνε πολλοί μαζί και πάνε όλοι καλά αλλά λάθος, δηλαδή με τα ίδια βήματα, θα τους φτιάξω εγώ αμέσως.
- Ερ. Αλλάζεις εσύ.
- A.M. Ναι, θα τους φτιάξω εγώ αμέσως. Άμα το κάνουνε μια φορά – δυο μετά κοιτάζω μετά αλλού.
- Ερ. Μάλιστα. Όταν παίζετε μια σειρά συρτών, εγώ εκεί έχω κολλήσει, μπορεί να βάλετε διαφορετικά... ας πούμε να βάλετε Σκορδαλό, Μουντάκη;
- A.M. Πώς, ναι.
- Ερ. Διαφορετικών «συνθετών» ή μπορείτε να βάλετε ένα δικό σας, μετά του Σκορδαλού, μετά ενός άλλου, μετά του Μουντάκη και μετά ξανά δικό σας;
- A.M. Καμιά φορά σε μας... αυτό γίνεται. Συνέχεια γίνεται αυτό. Εγώ βέβαια το προσέχω λίγο αυτό γιατί θεωρώ ότι όταν παίζεις, ξεκινάς και παίζεις μια σειρά συρτά θα πρέπει και η θεματολογία δηλαδή και τα λόγια να ταιριάζουν, τελειώνοντας ας πούμε να βγαίνει, να υπάρχει μια σειρά, δεν μπορείς να λες ας πούμε άλλα αντ' άλλων. Αλλά γίνεται, γίνεται. Πολλές φορές.
- Ερ. Ξεκινάτε από αυτούς που έχουν ας το πούμε έτσι πεθάνει σαν δείγμα σεβασμού και προχωράτε σε νεότερα, δικά σας;

- A.M. Εγώ να σου πω, θεωρώ ότι αν ήταν οι παλιοί ίσως να μην έπαιζα εγώ τέτοια.
- Ερ. Ωστόσο σε μια σειρά, μπορείτε να βάλετε πρώτα ένα δικό σας και μετά ένα του Σκορδαλού που είναι πεθαμένος;
- A.M. Ναι, γίνεται κι αυτό.
- Ερ. Γίνεται.
- A.M. Δεν το κάνεις τώρα ας πούμε ποτέ για να... Εγώ πάντως δεν θεωρώ ότι παίζει σημασία η σειρά πώς θα το βάλεις δηλαδή... Το ένα είναι καλό ας πούμε, το άλλο δεν είναι καλό ή ξέρω 'γω, όχι.
- Ερ. Στο Άνεμο μπορείτε να βάλετε άλλο στίχο;
- A.M. Εγώ προσπαδώ να λέω πάντα τα τραγούδια με το στίχο που είναι γραμμένα και θεωρώ και ότι είναι και εγκληματικό να αλλάζεις στίχο.
- Ερ. Και στα δικά σας;
- A.M. Και στα δικά μου, βέβαια.
- Ερ. Και στου Μουντάκη;
- A.M. Ναι. Εγώ αν δεις αυτά που έχω γράψει, τα παλιά, τα 'χω γράψει με τους στίχους όπως είναι, δεν τα έχω πειράξει καθόλου. Εκτός κι αν είναι κάποιο πολύ παλιό κομμάτι παραδοσιακό που θεωρώ ας πούμε ότι ο στίχος δεν είναι τόσο καλός ή αισθητικά εμένα ας πούμε δεν μου αρέσει, μπορεί να το αλλάξω, ας πούμε. Έτσι.
- Ερ. Εδώ έχει σκοπούς ή τραγούδια το Ρέθυμνο;
- A.M. Το Ρέθυμνο πιο πολύ έχει σκοπούς αλλά θα σου πω και τραγούδια. Δεν νομίζω ότι και οι άλλοι τόποι έχουν. Ό,τι τραγούδια έχει το Ρέθυμνο έχουν και τα Χανιά. Έχει και το Ηράκλειο, έχει και η Σητεία.
- Ερ. Δηλαδή ποια είναι τα τραγούδια μες στο Ρέθυμνο;
- A.M. Δηλαδή τραγούδια εδώ είναι κάπως... τραγούδια λέμε εμείς τα ταμπαχανιώτικα, έτσι; Αμανέδες, μανέδες. Αλλά τα παλιά που υπάρχουν που λέμε και εδώ και λέμε και στα Χανιά και λέμε και στο Ηράκλειο και στη Σητεία, αυτά δεν είναι δικά μας. Ένα ενενήντα τοις εκατό δεν είναι δικά μας.
- Ερ. Ποια τραγούδια είναι αυτά;

- A.M. Δηλαδή ας πούμε παλιά: Όσο βαρούν τα σίδερα δεν είναι δικό μας τραγούδι. Αφού είχες άλλον στην καρδιά δεν είναι δικό μας τραγούδι. Τα βάσανα μου χαίρομαι δεν είναι δικό μας τραγούδι. Ο Σταφιδιανός δεν είναι δικό μας τραγούδι. Γιατί όλα τα παλιά αυτά τα τραγούδια δεν ήτανε δικά μας, είναι επιρροές απ' τους μικρασιάτες. Μπορεί να μην είναι ακριβώς το ίδιο όπως το λέγανε στη Μικρά Ασία και να 'ναι διασκευασμένο, αλλά οι ρίζες τους τουλάχιστον είναι από 'κει.
- Ερ. Για σας ποια είναι η διαφορά του σκοπού απ' το τραγούδι;
- A.M. Ε... Το τραγούδι είναι κάπως πιο ελεύθερο σε μας. Δηλαδή δεν έχεις κάποια... μια σειρά να τραγουδήξεις μέσα. Έχεις μια ελευθερία. Αλλά αυτά τα ταμπαχανιώτικα έχουνε μέτρα.
- Ερ. Για παράδειγμα Αφού για σένα μόνο ζω. Τι είναι: σκοπός ή τραγούδι;
- A.M. Σκοπός είναι.
- Ερ. Γιατί; Έχει λόγια.
- A.M. Ναι.
- Ερ. Ε;
- A.M. Εντάξει, σκοπούς λέμε εμείς επειδή έχουμε συνηθίσει πιο πολύ τα δεκαπεντασύλλαβα, τις μαντινάδες, ενώ στα τραγούδια τα άλλα δεν είναι ακριβώς έτσι το μέτρο αλλάζει. Είναι και ο στίχος διαφορετικός.
- Ερ. Θέλω να πω υπάρχει εδώ πέρα κάποιος κώδικας εσωτερικής επικοινωνίας που να λένε, αυτό είναι τραγούδι, αυτό είναι σκοπός;
- A.M. Όχι, όχι.
- Ερ. Χρησιμοποιούνται και οι δυο λέξεις;
- A.M. Ναι, ναι.
- Ερ. Εσύ αν ακούσεις και πει κάποιος τα τραγούδια του Σκορδαλού ή οι σκοποί του Σκορδαλού ποιο θα σου χτυπήσει στα αυτί πιο καλά ή πιο παράξενα; Ή το ίδιο και τα δύο;
- A.M. Το ίδιο. Το έχω ακούσει και τα δύο έτσι. Άλλος λέει ας πούμε «τα τραγούδια του Σκορδαλού» και εννοεί και τους σκοπούς και τα ριζίτικα, κάπως έτσι. Άλλος λέει «οι σκοποί του Σκορδαλού».
- Ερ. Δεν σου χτυπάει κάτι πιο παράξενο «σκοποί» ή «τραγούδια» του Σκορδαλού;

- A.M. Όχι τίποτα ιδιαίτερο.
- Ερ. Ερωτόκριτο λέγανε εδώ; Λένε;
- A.M. Ναι. Ξέρω λένε.
- Ερ. Να ρωτήσω κάτι; Πού νομίζεις ότι αξιοποιείται καλύτερα ο στίχος; Με το συρτό ή με τις κοντυλιές;
- A.M. Με το συρτό.
- Ερ. Με το συρτό. Γιατί; Κατ' αρχήν το «αξιοποιείται», ξέρεις τι εννοώ; Όταν ρωτήσεις αυτή τη στιγμή κάποιον ο οποίος έχει ακούσει ένα συρτό και κάποιον που έχει ακούσει μια κοντυλιά, πώς νομίζεις, από ποιον θα έχει συγκρατήσει τον στίχο πιο εύκολα; Από ποιον σκοπό;
- A.M. Θα σου τώρα τη διαφορά υπάρχει στο συρτό να δεις πώς το ψάχνουμε εμείς, γιατί σου είπα το συρτό. Στις κοντυλιές επειδή κατά καιρούς έχουν γραφτεί και βλέπετε και πολλές μαντινάδες παινετικές, λέγονται ας πούμε, μπορείς να πεις διάφορες μαντινάδες και στο συρτό τώρα προσπαθείς να πεις μια μαντινάδα όσο να 'ναι πιο σοβαρή, πιο βαριά, έτσι.
- Ερ. Αυτό το καταλαβαίνω. Αλλά έχεις σκεφτεί ποτέ αν ένας στίχος εσένα που σ' αρέσει είναι... έχεις σκεφτεί πού να τον διαθέσεις για να πιάσει τόπο;
- A.M. Ναι, ναι, εγώ πάντα αν ακούσω ένα στίχο, ξέρω...
- Ερ. Ξέρεις αν θα το διαθέσεις ας πούμε σε κοντυλιά ή σε συρτό; Αυτό ρωτώ. Το έχεις σκεφτεί ποτέ;
- A.M. Βασικά, εγώ άμα μου δώσεις ένα στίχο καλό, το τραγουδώ κι έτσι κι αλλιώς για να δω περίπου τι θα... Για να δω πώς θα βάλω, πώς ταιριάζει περισσότερο... Εγώ με κάποιους στίχους που είναι έτσι πολύ καλούς, προτιμώ να το γράψω σε ένα συρτό. Το θεωρώ ότι θα 'ναι πιο διαχρονικό ας πούμε σε συρτό.
- Ερ. Γιατί;
- A.M. Γιατί δεν το πολυπειράζουν το συρτό. Δεν το πολυπειράζουν ας πούμε και οι άλλοι μουσικοί. Στις κοντυλιές τώρα γίνεται μια μικρή παραλλαγή και κάπου μπορεί να χαθεί και να 'ναι τόσο καλό και χάνεται η αυθεντικότητα ας πούμε ενώ στο συρτό θα μείνει.
- Ερ. Θεωρείς δηλαδή ότι δένεται με περισσότερη ασφάλεια ο στίχος με τη μουσική σε συρτό.

- Απ. Ναι, βέβαια. Στις κοντυλιές τώρα γίνεται αυτό.
- Ερ. Εδώ αυτοσχεδιάζουν στα γλέντια με μαντινάδες; Να πειράζει ο ένας τον άλλο και να ανταλλάσουν μαντινάδες;
- Α.Μ. Μπα, αυτό το κάνουν στη Σητεία πιο πολύ. Κι εδώ στο Μυλοπόταμο ξέρω έτσι κάποιες ιστορίες που... αλλά σήμερα δεν ξέρω.
- Ερ. Καμιά τέτοια ιστορία έχετε να μας πείτε; Με λίγα λόγια.
- Ερ. Που να ανταλλάσανε κάποιοι μαντινάδες και να 'χουνε μείνει... θυμάσαι;
- Α.Μ. Σου είπα προηγουμένως ότι είχα κάτι μπαρμπάδες μου που παίζανε, λέγανε μαντούρες. Ο Πυρράκης ένας απ' αυτούς. Αυτοί ήτανε δύο, ήτανε επτά αδέρφια, οι δυο ήταν καλοί λυράρηδες. Ο ένας ήτανε σοβαρός, πολύ σοβαρός και ο άλλος ήταν λίγο πιο... στο γλέντι δηλαδή πιο καλαμπουρτζής. Δεν ήταν ας πούμε βαρύς που λέγαμε. Κι έτσι σε ένα γλέντι αυτός πειράζε τον χορό καμιά φορά με τα πένια, το τακουνάκι σου, το φουστανάκι σου που λέγανε, ας πούμε, οι πιο παλιοί, πειράζανε ας πούμε. Και ήτανε καμιά κοπελιά φαίνεται και της έλεγε μαντινάδες. Αλλά αυτή ήτανε πολύ καλή στο στίχο και του λέει:
- «Καλά μας τα 'πες λυρατζή κι εγώ θα σε παινέψω
σαν γαίδαρο στο θυμαρέ θα 'ρθω για να σε δέσω».
- Ερ. «Σα γαίδαρο στο...»;
- Α.Μ. «Σα γαίδαρο στο θυμαρέ». Θυμάρι. Εκεί που θα κόψεις... Και σταμάτησε λέει τη λύρα και λέει. Κι απάντησε αυτός κατευθείαν:
- «Δε θα με νοιάξει τίποτα στο θυμαρέ κι αν πάω
μόνο τ' αποφαγούρια σου δεν θέλω να τα φάω». Αυτή την ιστορία την έχω ακούσει πάνω εκεί.
- Ερ. Την ώρα που έπαιζε δηλαδή τη λύρα;
- Α.Μ. Ναι, την ώρα που παίζανε.
- Ερ. Σε συρτά;
- Α.Μ. Μάλλον κοντυλιές. Σε συρτά δε νομίζω. Κοντυλιές.
- Ερ. Σε συρτά συνηθίζουν να ανταλλάζουν μαντινάδες; Έχετε ακούσει ποτέ; Ή είναι σπάντα;
- Α.Μ. Όχι, στα συρτά εδώ υπάρχει ένα... τελευταία ένα χούι που παίζουν τον Αποκόρωνα και λέει ο ένας, λέει ο άλλος, λέει ο άλλος, ή άμα πας σε χωριά

που ξέρουμε, όπως είναι οι Μέλαμπες εδώ, κάποια χωριά που τραγουδούν, εκεί μπορεί να παίζεις όλη νύχτα συρτά και τραγουδάνε αυτοί. Ξέρουν όλους τους σκοπούς.

Ερ. Δικές τους μαντινάδες;

Α.Μ. Ναι, μπορεί να λένε και δικές τους, βέβαια.

Ερ. Εδώ μέσα στο Ρέθυμνο;

Α.Μ. Κι εδώ υπάρχουνε πολλοί αλλά σε ορισμένα χωριά γίνεται πολύ αυτό έτσι.

Ερ. Στο Μυλοπόταμο; Στα Ανώγεια από εκεί λένε μαντινάδες σε συρτά;

Α.Μ. Στ' Ανώγεια λένε πολλές μαντινάδες. Το στοιχείο τους είναι οι μαντινάδες.

Ερ. Σε συρτά πάνε;

Α.Μ. Και στα συρτά μπορεί να λένε όπως στον Αποκόρωνα. Σε ορισμένα συρτά, όχι σε πολλά συρτά.

Ερ. Στ' Ανώγεια τι λένε; Μαντινάδες σε τι;

Α.Μ. Στις κοντυλιές. Αυτές έχουν ένα χαρακτήρα εκεί που είναι και ξεχωριστός και τα λένε και μ' ένα δικό τους τρόπο έτσι, ωραία. Και στα συρτά, λένε και στα συρτά, αλλά πιο πολύ στις κοντυλιές.

Ερ. Στη σούστα αυτοσχεδιάζουν μαντινάδες; Στο Ρέθυμνο;

Α.Μ. Μα δεν πιστεύω κανείς ν' αυτοσχεδιάζει, τις μαντινάδες που λένε τις ξέρουμε σίγουρα. Τώρα κανείς που να αυτοσχεδιάζει είναι πολύ δύσκολο.

Ερ. Όπως αυτό το περιστατικό που μου 'πατε με τον λυράρη;

Α.Μ. Ε, δύσκολα τώρα για σήμερα. Πολύ δύσκολα. Εγώ τουλάχιστον δεν ξέρω, έτσι για νεότερα περιστατικά δεν ξέρω.

Ερ. Μάλιστα.

Ερ. Στη Σητεία υπάρχουν πάρα πολύ ακόμη, οι ίδιοι άνθρωποι με την ίδια ένταση του παρελθόντος.

Α.Μ. Πάρα πολλοί άνθρωποι, οι ίδιοι άνθρωποι αλλά με την ίδια έμπνευση του παρελθόντος.

Ερ. Θέλετε να ρωτήσετε κάτι άλλο κύριε Μανώλη;

Α.Μ. Όχι. Εντάξει.

Ερ. Ευχαριστούμε πάρα πολύ κύριε Αλεφαντινέ.

Α.Μ. Κι ό,τι χρειαστείτε μπορώ να απαντήσω, να μιλήσω, να βοηθήσω σε κάτι.

- Ερ. Ευχαριστούμε πάρα - πάρα πολύ. Πολύτιμη η προσφορά σας και στη μελέτη της λύρας της ρεθυμνιώτικης και γενικότερα στη δημιουργία σήμερα και στη κρητική παραδοσιακή μουσική.
- A.M. Εγώ προσπαδώ... και κάποια στιγμή κάτι θα κάνομε.
(Η συζήτηση συνεχίζεται. Στην κουβέντα μπαίνει και ο κ. Καραβυράκης Νικόλαος).
- Ερ. Λοιπόν, η ερώτηση είναι, Μιγάλη τι προτιμάς και τι θέλεις από το λαουτιέρη; Θέλεις τη μελωδία να ακολουθεί; Θέλεις βασικά ακόρντα ή θέλεις πολλά και σωστά βέβαια ακόρντα;
- A.M. Όλα μ' αρέσουν, αλλά προτιμώ πέρα απ' το ένα λαούτο που παίζει τη μελωδία, κράτημα της μελωδίας, το άλλο λαούτο θεωρώ πρέπει να παίζει καθαρά ακόρντα, αν χρησιμοποιώ την κατάλληλη λέξη. Δηλαδή όχι πολύ ματζόρε και μινόρε έτσι. Εκτός κι αν το ντύνει πάρα πολύ το κομμάτι, το χρειάζεται πάρα πολύ.
- Ερ. Γιατί;
- A.M. Εγώ θεωρώ ότι είναι πιο πολύ έτσι η εποχή μας προς το βυζαντινό, προς τον ισοκράτη, πώς είναι το ριζιτικό; Κρατάς ένα ίσο.
- Ερ. Αυτό που λέμε βασικά ακόρντα.
- A.M. Βασικά ακόρντα.
(Διακοπή)
- Ερ. Μάλιστα.
- K.N. Δηλαδή μπορεί να βάλει το ίδιο πράγμα και να στο κάνει...
- A.M. Εγώ να σου πω.
- A.M. Όχι, όχι, μιλείστε...
- A.M. Δούλευε χρόνια στη λύρα και ξέρει το παιδί μουσική κι αυτός είναι ένας άνθρωπος, αν δεις και κάποιους μουσικούς όπως είναι εκεί πιο πολλοί θεωρούν ότι θέλει καθαρά ακόρντα. Εγώ το παίρνω στην πράξη. Εγώ μακάρι να 'χα ένα ισοκράτη πίσω, στη μελωδία να παίζω μόνο με ένα ισοκράτη. Να χα ένα κοντραμπάσο και να παίζει μόνο ένα ισοκράτη.
- K.N. Εγώ τελικά πιστεύω ότι είναι με τι τελικά τραγούδια έχεις μεγαλώσει. Είναι βασικό για ένα καλλιτέχνη. Δηλαδή αν ένας έχει μεγαλώσει με

κοντυλιές και θέλει πεντακόσια ακόρντα ανά τετραγωνικό εκατοστό, που λέει ο λόγος, εντάξει; Αυτό του γίνεται βίωμα.

A.M. Αλίμονο, αυτό είναι καλό. Μα πρόσεξε να δεις...

K.N. Ένας ψάλτης ας πούμε ο οποίος ψάλλει στην εκκλησία, εάν του βάλεις ένα ακόρντο, παραπάνω από ό,τι το ίσο, θα σου πει είσαι έξω. Είναι λάθος αυτή η άποψη;

A.M. Όχι, όχι.

K.N. Είναι άποψη δική μου κι εγώ θεωρώ αυτό επειδή ήμουν και ψάλτης στην εκκλησία...

A.M. Εγώ συμφωνώ Νίκο σ' αυτό. Η διαφορά ξέρεις ποια είναι τώρα; Για να κάνουνε πολλά ακόρντα πρέπει να 'χεις καλούς μουσικούς και να ξέρουνε ακριβώς το κάθε μέτρο. Διαφορετικά, λίγο να πάει πιο μπροστά ή λίγο να πάει πιο πίσω, ο ένας με τον άλλο, αυτόματα, το συγκεκριμένο σημείο τι γίνεται;

K.N. Σωστό.

A.M. Δηλαδή άμα μπορούνε να μπουνε, να παίξουν το ίδιο, δεν είναι λάθος, είναι σωστό.

Ερ. Κι έχει προχωρήσει μετά η μουσική η δική μας προς τη δύση, η κρητική μουσική τα τελευταία χρόνια ή δεν έχει προχωρήσει προς τη δύση;

A.M. Θα πω και μια κουβέντα, μια ερώτηση που δεν μου την κάνατε και ξέρω εγώ, ο Μουντάκης ο Σκορδαλός ήταν για μένα οι μεγαλύτεροι παίχτες. Το λέω καμιά φορά και μπορεί κάποιος να μην το έχουνε σκεφτεί. Ήταν οι μοναδικοί που ήτανε στη μέση, πάνω σ' αυτό που λες. Δηλαδή αν δεις Ανατολή και Δύση, θα δεις επηρεασμούς από... έτσι; Από μια μεριά απ' τη μια μπάντα κι απ' την άλλη απ' την άλλη. Αυτοί πήγανε στη μέση, ούτε ανατολικά, ούτε δυτικά. Κάπου στη μέση, με στοιχεία κι απ' τις δυο πλευρές, αλλά κάπου στη μέση. Και θεωρώ ότι η προσφορά τους η μεγάλη έγκειται σ' αυτό το σημείο και εμάς, σου λέει εμείς είμαστε Κρήτη εδώ. Αλλά εδώ... Δεν ξέρω αν το κάνανε θελημένα ή αν τους έβγαينه έτσι, αλλά εγώ θεωρώ ότι αυτός είναι ο τρόπος που πρέπει να βαδίσουμε κι εμείς γύρω - γύρω από εκεί. Με κάποιες προσθήκες ή με κάποια όργανα που να μας

βοηθήσουν αλλά όχι, ούτε το πολύ κλάμα, ούτε το πολύ δυτικό έτσι το...

Για να έχουμε χαρακτήρα. Γι' αυτό.

Ερ. Μάλιστα.

A.M. Η προσφορά, Νίκο, θεωρώ ότι μουσική είχαν τα δύο άκρα της Κρήτης: Σητεία, Χανιά. Η συνέχεια την πήρε το Ρέθυμνο τώρα. Και η Μεσαρά έχει και το Οροπέδιο από εκείνη τη μεριά, αλλά θεωρώ ότι μουσική μεγάλη προσφορά ήταν τα δύο άκρα, Χανιά, τη συνέχεια την πήραν το Ρέθυμνο. Αν δεις τις πρώτες καταγραφές, τα πρώτα στοιχεία έτσι τα καλά τα πρωτεία τα έχουν οι δυο άκρες. Και πρέπει να το παραδεχτούμε. Εγώ είμαι απ' το Ρέθυμνο και λέω ας πούμε εντάξει το Ρέθυμνο μπορεί να έχει βγάλει μεγάλους καλλιτέχνες, σπουδαίους, μεγάλη προσφορά, αλλά γιατί δε λέμε ας πούμε απ' τη Σητεία; Οι κοντυλιές όλες που έχουμε πάρει εμείς, επιρροές είναι απ' τη Σητεία. Τα συρτά είναι απ' τα Χανιά τα πιο πολλά. Αυτά πρέπει να τα λέμε να τα μαθαίνουν τα κοπέλια, τα μικιά κοπέλια που μαθαίνουν, να ξέρουν. Ε, βέβαια, αλλά πρέπει να το λέμε.

Ερ. Γιατί νομίζεις η Σητεία που βρίσκεται στα ανατολικά έχει μουσική που δυτικοφέρνει, ενώ τα Χανιά που βρίσκονται στη Δύση έχουνε μουσική που μοιάζει περισσότερο με την ανατολή;

A.M. Αυτό να σου πω την αλήθεια, δεν ξέρω ακριβώς. Ξέρω ότι... επειδή έτυχε να κάνουμε συναυλία με τον Μαρκόπουλο και είχαμε κουβεντιάσει για την Κάτω Ιταλία, εκεί που υπάρχουν Ελληνόφωνοι υπήρχανε κάποιες παρτιτούρες, λένε ας πούμε, έτσι, αυτά που έγραψε ο Καλογερίδης, δεν ξέρω αν αληθεύει, ίσως να τα έχεις σχηματίσει πιο πολύ εσύ.

Ερ. Θέλω να πω τι ξέρεις εσύ;

A.M. Εγώ ξέρω ότι από εκεί έχουμε επιρροές. Τώρα στα Χανιά, για τα Χανιά δεν ξέρω να σου πω. Υπήρχανε... έχω ακούσει ιστορίες για το Φιλεντέμ, για Τούρκους έτσι παλιούς, ακριβώς δεν ξέρω σ' αυτό. Ξέρω όμως ότι οι επιρροές είναι πιο πολύ δυτικά Σητεία και ανατολικά ήταν τα Χανιά.

Ερ. Μάλιστα. Σας ευχαριστούμε πολύ.